

RIIGIKOGU

IV koosseis.

IV istungjärk.

72. koosolek.

20. juunil 1930.

Sisu:

1. Päevakorra täiendamine ja muutmine.
2. Komisjonide täiendavad valimised.
3. Kaitseliidu pensioniseadus — I lugemisel.
4. Üüriseaduse kaotamise seadus — I lugemisel.

Koosoleku avab esimene abiesimees

M. Martna kell 17.15 min.

Sekretäri kohal sekretär **A. Schulbach**.

1. Päevakorra täiendamine ja muutmine.

J. Loosalu (as) ettepanekul täiendatakse päevakorda 1. punktiga — komisjonide täiendavad valimised; Kohu- ja siseminister A. Anderkopp'i ettepanekul paigutatakse 3. päevakorrapunkt — kaitseseisukorra seadus — II lugemisel — pärast 4. punkti; 29 häälega 23 hääle pooltolemisel lükatakse tagasi J. Voiman'i (stp) ettepanek, paigutada 2. punkt — üüriseaduse kaotamise seadus — I lugemisel — viimaseks punktiks.

2. Komisjonide täiendavad valimised.

Valitakse:

rahaasjanduse komisjoni R. Kuris'e asemele R. Penno (as).

3. Kaitseliidu pensioniseadus — I lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja O. Suursõõt: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Käesoleva seadusega tahetakse lahendada küsimus, mis õieti oleks pidanud lahendatud olema juba selle organisatsiooni — kaitseliidu — asutamise puhul, nimelt, see on pensioniküsimus kaitseliidu ohvitseride, ametnikkude ja lõpuks vabatahtlikkude organisatsiooni liikmete kohta. Selle seaduse järgi kuuluksid pensioni alla kaitseliidu organisatsioonis teenivad ja sama organisatsiooni kuuluvad kodanikud järgmiselt: 1) ohvitserid, kes on alalise palgaga kohtadel ja keda kaitseliidu põhikirja järgi loetakse tegevteenistuses olevateks ohvitserideks samal alusel, kui

kaitseväe ohvitserid. See on ka arusaadav sellepärast, et niisama kaitseliidus kui ka kaitseväes on nad teenistuse suhtes ühel ja samal alusel, ainult seni on kaitseliidu ohvitserid, keda loetakse alalises väes teenivateks, pensioniõigusest ilma. Teisest küljest need ametnikud, kes kaitseliidus teenivad palgalistel kohtadel, on arvatud ühetaolisteks riigiametnikkudega, kuid seni pensioniõiguse alla nemad ei kuulunud. Neid on kokku arvult õige vähe, kogusummas terve organisatsiooni kohta on neid 121 inimest, nendest 68 ohvitseri ja 53 ametnikku selle suure 30-tuhandeliikmelise organisatsiooni alalises teenistuses.

Kolmandaks on siia veel sisse võetud suur 30-tuhandeliikmeline kaitseliidupere ise, ja selle seadusega on nähtud ette juhtumitel, kui kaitseliitlane ametikohuste täitmisel, vahipostil või rahutuste ajal otsekohe ametikohuste täitmisel olles surma või haavata saab, tervise kaotab j. n. e., nende juhtumitel kuuluvad need õnnetuse ohvriks langenud isikud vastavalt toetuse ja pensioniõiguslike hulkade hulka.

See seadus jagab pensionisaajaid kolme kategooriasse ja viib pensioni määramise läbi järgmiselt: 1) ohvitserid, nagu ma ütlesin juba, kaitseväelaste pensioniseaduse alusel, 2) ametnikud — riigi- ja omavalitsuseametnikkude ja -teenijate pensioniseaduse alusel ja 3) üksikud juhused, mis võivad ametikohuste täitmisel ette tulla, need langevad Riigi- ja omavalitsuste teenijate pensioniseaduse alla vastavate palgaastmete järgi.

See seaduseelnõu oli arutamisel rahaasjanduse komisjonis, kus see komisjon ühines ilma muudatusteta valitsuse poolt ettepanud redaktsiooniga ja kavaga. Peale rahaasjanduse komisjoni vaatas selle seaduseelnõu läbi veel riigikaitse seisukohast riigikaitse komisjon ja ka seal ühineti ühel meelel selle elnõuga ning nendes komisjonides nähtavasti oli aru saadud, et on vajalik seda korraldust läbi viia, ja seepärast julgen rahaasjanduse komisjoni nimel teha ettepaneku,

see seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Seaduseelnõu võetakse vastu I lugemisel.

4. Üüriseaduse kaotamise seadus — I lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja M. P u n g.

J u h a t a j a : Viimasel Riigikogu koosolekul on järgmised ettepanekud sisse tulnud: rkl. Oinalt on ettepanek:

Üüriseaduse kaotamise seaduseelnõu anda korteriseaduse erikomisjoni, millisele komisjonile teha ülesandeks kaaluda seaduseelnõu ühenduses korterikitsikuse lahendamise võimaluste ja kavadega. Erikomisjoni valimisel võtta jagajaks 10.

Teine ettepanek on rkl. Jõeäärelt:

Üüriseaduse kaotamise seaduse arutamine I lugemisel katkestada ja seadus anda läbivaatamiseks sotsiaalkomisjoni.

E. P e s u r (stp): Väga austatud Riigikogu liikmed! Käesolev päevakorra-punkt on juba nii mitmel korral päevakorral seisnud ja selle üle on kõneldud küll kaunis pikalt, aga see küsimus on sedavõrt tähtis, et sellest põhjendamata mööda minna ei saa, seepärast pean tarvilikuks tuua ette näited selle kohta, mis näitavad, mispärast on üüriseadus vajalikuks peetud sel ajal, kui üüriseadus maksma pandi, ja millistes elamutes elab praegu meie kehvem klass, töölised. Kõigis suurlinnades, kõigis kultuurriikides on päevakorrale kerkinud korteriküsimus. Selles küsimuses on mujal toime pandud rida juurdusi. Omavalitsused on väga radikaalseid samme astunud, et korterikriisi lahendada. Meil ei ole korterikriisile ja selle lahendamisele tähelepanu pööratud. Sellest hoolimata esitatakse seaduseelnõu, mis viimsegi üürniku kaitse, üüriseaduse, tahab lammutada. Tallinnas, kus üüriseadus väikeste korterite peal maksab, sest suuremate pealt on üüriseadus juba varemalt kaotatud, on veel äärmiselt terav korterikriis. Kui vaevaks võtaksime vaadata, millistes korterites inimesed praegusel ajal peavad elama, meil pruugib ainult välja sõita tööliste linna-jagudesse, ja me võiksime näha, millised on need elamud, kus on sunnitud töölised ja kehvem klass korterikriisi tagajärjel elama. Tallinnas elab veel inimesi korterites, kus tuleb loodusejõududega võidelda, suvel sajab vihma sisse, talvel aga lund. Tarvitseb ainult tähele panna ja vaadata neid andmeid, mis on ajalehtedes kirjutatud, mis on ka ühele kui teisele kättesaadavaks tehtud ühe kui teise väljaande ja broshüüri kaudu. Kui Riigikogu liikmed on arvamisel, et meil korterikriisi ei ole,

siis ma usun, tuleks vast Riigikogu liikmetel tutvuneda nende elamutega, millistes meie kehvem klass siiski elama peab.

Mul oli juhus tähele panna terve rida kortereid Tallinna Kompassi tänaval, mis on viletsamad, kui kuskil mujal agulilinnas töölislinnajagudes leida võib. Majad on äärmiselt lagununud, peaaegu kokku varisenud, millistes linnavalitsus juba aastaid tagasi elamise on ära keelanud ja majad lammutamiseks määranud. Kuid terava korterikriisi tõttu ei ole elanikud neist siiski loobunud, ei ole neist korteritest siiski välja saanud, sest pole kuhugi minna, kuigi neis korterites pole valgust ja õhku, ja talvel lumi seinapragude vahelt tупpa tuiskab. Möödunud suvel oli Tallinna üürnikkude seltsil juhus ajakirjanikke tutvustada mõne Tallinna tööliselamuga. Siis võisime ajalehtedest otse õudseid lugusid korteriolude kohta leida, kus kirjutati, et isegi töölise elutoas läbi laepragude oli taeva all pilvede jooksmist nähtud. Neis korterites peavad inimesed elama vaid sellepärast, et ei ole leida korralikke kortereid, kuhu võiks minna. Korteri kriisi olemasolust annab tunnistust näiteks see, et Tallinna linnavalitsus on sunnitud olnud terve rea hädakortereid olemasolevate barakkidena pidama, missugused asuvad praegu Tallinna-Balti puuvillavabriku taga Sitsi tänaval, samuti Juurdeveo ja Gilde tänaval. Millised eluvõimalused neis korterites on, seda võime meie igauks näha. Näiteks Gilde tänaval on neis barakkides korteri põrandapind kõigest 7—8 ruutmeetrit, see on vähem kui 2 ruutsülda, peale selle vaheseinad pealt lahti ja ühine köök 7—8 perekonnale. Neis korterites elab igas keskmiselt 5 inimest. Seda oli mul juhus oma silmaga näha möödunud Tallinna linna eelarve arutamise puhul, kui linna eelarve vastav alamkomisjon kohapeal asja vaatamas käis. Eeltähendatud näiteid korterikriisist võiks tuua terve rea, mis tõendavad, et üüriseadus on elust välja kasvanud, et üüriseaduse järele on vajadus. Mis on sellases seisukorras üüriseaduse kaotamine, kas oli seisukord siis palju halvem, kui üüriseadus 1921. a. parandatud kujul maksma pandi, kas oli asi palju halvem, kui praegu? Siis leiti üüriseaduse järgi vajadust, mida nüüd kaotada tahetakse. Ei ole kahtlust, et niipea, kui üüriseaduse kaotamise seadus vastu võetakse, et siis massiline üürnikkude uulitsale tõstmine paljuid üürnikke ootab. Üürilinnad, mis üüriseaduse peale vaatamata mitmesajakordsed, kuigi üüriseadus lubab võtta 130-kordset üüri ennesõjaaegsest, 1914. a. üü-

rist, on, nagu ma juba nimetasin, mitmesajakordseks länud. Meil on näiteid selle kohta, kui kaugele selles asjas majaperemehe ahnus läheb. Kui 1927. a. üüriseadus kaotati suurte korterite pealt, mille põrandapinna suurus oli üle 12 ruutsülla, juba siis oli lootus majaperemeestel lähemal ajal kaotada üüriseadus üldse. Et selleks teed valmistada, siis püüti seisukorda pehmendada ja võeti vastu majaperemeeste koosolekul otsus, et üüriseaduse alt vabaks lastud korterite pealt ei tõsteta üüri mitte üle 180-kordseks, arvates 1914. a. üüri normist. Aga mis meie nägime? Need samad härrad, kes koosolekul küll töötusi andsid üüri hindasid mitte üle eeltahendatud piiride tõsta, tõstsid mõni kuu hiljem enda korterites üüri kuni 400-kordseks. See kõik annab selget tunnistust sellest, et korterikriis äärmiselt suur, ja majaperemeeste ahnusel pole piiri. Ka praegult on minul teada terve rida majaperemehi, kus väikekorterite eest, sellepeale vaatamata, et need üüriseaduse alla kuuluvad, kuni 400-kordset üüri nõutakse. Korteriüksimust ja sellega ühenduses olevaid pahesid ei ole meie Vabariigi Valitsus ja tema selja taga seisvad ringkonnad uurinud. Meie Vabariigi Valitsusel ei ole nähtavasti andmeid selle kohta ega selget pilti, kuidas korteriolud meil tõelikult on, ja missugustes tingimustes inimesed elama peavad. Ka ei ole Vabariigi Valitsusel kavatsusi, kuidas sellest küsimusest üle saada. Olemasolevate andmete järgi on minu eelkõneleja siit Riigikogu kõnetoolilt juba ette kandnud, et Tallinnas tuleb iga ühetoalise korteri peale keskmiselt 3—4 inimest. Kuulsime ka, et teistes maades on üüriseadus maksa pandud ajal, kus kaks korda lahedamad korteritingimused, kui meil praegu, aga meil leitakse, et praegu on aeg üüriseaduse kaotamiseks, kuna rahvas elab kaks korda tihedamini, kui testes maades üüriseaduse maksmapanemise ajal.

Eelpool juba nimetasin, millistes äärmiselt viletsates korterites peab meie kehvem klass, töölised, elama. Nüüd vaatame, mis ütlevad teadusemehed, kes mujal maailmas korterüksimusega tegemist teinud ja andmeid kogunud selle kohta, kuidas võivad mõjuda viletsad korteriolud nii tervislikult kui ka moraalselt inimese peale. Tiisikuse kohta on kindlaks tehtud, et tiisikuse levineb suure kiirusega nende kodanikkude hulgas, kes on tihedasti ühtekokku tuubitud. Freudenberg'i uurimused Mannheimis näitavad, kus toa kohta alla kahe inimese, seal on tiisikuse-

haigete surevus 23,4%, toa kohta, kus alla 3 inimese, on surevus 34,0%, kus kolm ja enam inimest, seal on surevus 42,2%. Kus toa kohta kolm ja enam inimest, on Tallinna harilikud korterid. Tiisikusehaiguse levimise kohta puuduvad Tallinnas viimase aja kohta täpsed andmed. Minul on üks varem väljaantud Tallinna linna statistika büroo väljaanne kasutada, kust näeme, et 1921. aastal oli tiisikusehaiged ühetoalistes korterites 64,6%, kahetoalistes korterites — 14,8%; 1922. aastal — ühetoalistes korterites 61,8% ja kahetoalistes korterites 20,5%; 1923. aastal ühetoalistes korterites 65,8%, kahetoalistes korterites 18,2%. Mis puutub tiisikusehaigete surevuse kohta, siis on surevuse protsent ühetoalistes korterites võrdlemisi suurem kui kahe- ja rohkemtoalistes korterites.

Välismaail on korteriolude uurijate poolt kindlaks tehtud, et väikese õhuruumiga korterites kuritegude arv on mitmekordselt suurem, kui suure õhuruumiga korterites. Meil pole kogutud vastavaid statistilisi andmeid selle kohta. Kui need andmed oleksid, siis näeksim, et need kõneleksid meil sama keelt. Meil on riigi statistika keskbüroo kavatsenud kuritegevuse ja korteriolude suhtes uurimiseks vastavaid andmeid koguda ja läbi töötada, kuid neid andmeid seni kogutud ei ole, sellepärast pole ka Eesti kohta võimalik andmeid tuua. Samuti on välismaadel kindlaks tehtud, et alkoholi tarvitamine, joomine, levineb rahva seas just ühenduses korterioludega. Kus korteriolud halvemad, seal on ka joomine ja alkoholi tarvitamine suurem, sest kõrts meelitab rohkem, kui vilets korter.

Samuti on ka koolilaste edasiõppimine ja rinnalaste kasvamine ja arenemine tihedalt seotud korterioludega.

Üüriseaduse kaotamisega kaotavad terve rida üürilisi meil, Tallinnas, korterid. Peremehed ähvardavad juba nüüd korteritest väljatõstmisega. Minul oli juhus kuulda ja kõneleda inimestega, kes üürnikkude delegatsiooniga käisid Riigikogus, ja need kõnelesid, et majaperemehed on nende hulgas juba mõnele öelnud, et niipea kui üüriseadus kaob, maksate praeguse 2.500 senti asemele 4.000 senti. Sellel inimesel ei olegi suurem korter, kui kahetoaline.

Teadusemehed ütlevad, et tööline võib oma palgast kõige rohkem maksta 16% korteri üüri peale, ja kui see protsent tõuseb 18—20% peale, siis ei jätku temal enam korralikuks eluülevõlpidamiseks teenitud töötasu, ja inimene peab alatoitluse all kannatama.

Ma usun, et meie Riigikogu liikmetele pole teadmata, millised palgad on meie töölistel ja millised on meie korterite üürihinnad. Missuguseks need tõusevad siis, kui üüriseadus ära kaotatakse, on teadmata.

Praegu on keskimiste ametnikkude palk 6.000 senti kuus, ja kui sealt antakse 4.000 senti korteri üüriks, siis tehke selgeks, millega elab see üüriline, kui ta ainult korteri eest on sunnitud 4.000 senti ära maksma.

Kõikidele peaks selge olema, et üüriseaduse kaotamise korral ei ole palgade reguleerimiseks midagi tehtud.

Nüüd tahaksin ette tuua näiteid, mis ette kanti tol ajal, kui Üüriseadus Asutava Kogu ajal maksma pandi ja samuti kui teda 1921. a. I Riigikogu poolt täiendati. Vaatame, mis tol ajal juba põhjuseks ette toodi üüriseaduse maksmapanemiseks, ja kas on olukord selles suhtes paranenud. Minu teada on olukord täiesti sama, mis oli sel ajal, kui üüriseadus hädavajalikuks tunnistati.

Meie leiame Asutava Kogu protokollist nr. 58 (31), et üüriseaduse eelnõu maksmapanemist, kui ta oli I lugemisel, põhjendas tolleaegne komisjoni aruandja järgmiselt: „Üüriseadus on üks neist seadustest, mis mitte just kõigisse elanikkude ringidesse ei puutu, mis aga neis ringides, kellesse ta puutub, iseenesest suure tähtsusega on. Ühelt poolt puudutab ta neid, kes oma ruumid välja üürivad, ja teiselt poolt puudutab neid, kes neid üürima peab ja need huvid on teravas vastolus üksteisega. Need olud on ju, nagu lugupeetud Asutava Kogu liigetel teada, ühed kõige keerulisematest ja kõige raskematest olnud. Meil ei pannud valitsus korteriküsimuse peale endistel aegadel mitte iseäranis rõhku. Ainult sõjaajal läks see küsimus neis linnades, mis sõjapiiridele lähedal seisid, väga teravaks, ja siis oli endine keisrivalitsus omal ajal sunnitud seal korterielanikka kaitse alla võtma. See kord läks sootuks teiseks, kui 1917. a. revolutsioon võidule oli pääsenud; siis ei saanud enam nende määrustega toime, mis tsaarivalitsuse ajal maksma olid pandud ja anti 1917. a. uus seadus välja, mis korteriüürnikka rohkem kaitseks. See seadus lõppes tänavu aasta 1. augustil ära, kuid et meil ise üüriseadus juba väljatöötamisel oli, aga selleks ajaks mitte valmis ei olnud saanud, siis tuli 1917. a. seadust pikendada. Meie üüriseadus, mida Asutava Kogu liikmed juba mõne nädala eest kätte on saanud, läheb mitmes punktis maksvast

korra, mis siamaale on olnud, lahku. Üks asi, mis siin seaduses on tarvilikuks tunnistatud, on see, et majaperemeestele piiramata voli ei anta oma ruumide eest tasu nõudmises, mis nad linnaelanikkudele üüri peale annavad, nüüd kus üksikutes linnades elanikka suuremal hulgal kokku on voolanud. Nüüd kus viimaste aastate jooksul ehituste tegevus seisma on jäänud, on linnades suur korteripuudus ja teistpidi on majaomanikul selle tõttu, et majaparamdamise peale tarvismineva materjaali hinnad tõusnud, suur tendents olnud, oma üürisid tõsta. Sellele tendentsile pidi vastu astuma, ja üüriseaduse komisjon, kes selle üüriseaduse eelnõu välja töötas, on tarviliku leidnud olevat üüri õige tuntuvalt kõrgendada, kuid et siin kindlasti ära määratakse, missugustes piirides majaomanikud üüri tõsta võivad.

Üüriseaduse komisjon talitas selles tundmuses, et majaperemehed mitte iseenesest privilegieeritud seisukohal ei võid seista, vaid et nad niisama oma osa kahju kandma peavad, nagu teised kodanikud kannavad.“ Tol ajal leiti, et kui teised kodanikud kannatavad, siis ei tohi ka majaperemehed välja tulla äärmiste nõudmistega, ei tohi nõuda nii suuri üürisid, mis üürilised maksta ei suuda ja mis üürilistelt kõige tähtsama eluvõimaluse võtab — peavarju, korteri.

Edasi ütleb aruandja: „Sellepärast ei või majaperemees oma üürihindu selles proportsioonis tõsta, nagu majades väärtus on tõusnud. Igatahes on printsip see, et selles seaduses korteriüüride hindamine on ette nähtud, ja teine põhimõte on see, mis jälle majaomaniku nii õleda tegevuspiiri kitsendab, nimelt see, et korteri remonteerimine ja parandamine mitte ainult majaomaniku heaksarvamise järele ei sünni. Kui asjaolud seda nõuavad ja kui korteriolud on niisugusesse seisukorda langenud, et nad parandust nõuavad, siis on korteriomanikul õigus parandust toime panna ja üürimaksmise viisi teataval viisil arvesse võtta.“

Meie näeme, et ka tol ajal leiti, et korterite üüride hindamine ei läinud nii libedalt, kui praegu. Tol ajal ei olnud üürid väikesemad ega kõrgemad, kui praegu, vaid peaaegu samasugused. Praegusel ajal on väga tähtis majaperemeeste kaitseabinõu see, et uutes majades, mida ehitatakse, üüriseadust ei tunnustata, uued majad üüriseaduse alla ei käi, ja uutes majades on majaperemel võimalik võtta seda üüri, mis ta ise heaks arvab. Majaperemehed on endale palju kätte võitnud.

Tol ajal, kui Üüriseadus maksuma pandi, anti korteriomaniikule õigus teha parandusi korteris ja kulud pärast üürihinnast tagasi nõuda. Nüüd on kõik need võimalused üürilistelt täielikult ära võetud.

Seal öeldakse veel: „Praegu maksvate seaduste järgi ei pruugi majaperemees sellega nõus olla ja võib üürilepingu lõpetada.“ „See on kolmas seisukord, mis iseäranis tähelpanu nõuab. Teised punktid, mis siin üüriseaduses on, ei ole mitte nii võõrad, et nad iseäralikku tähelpanu tarvitaksid.“

Nii näeme, et tolleaegne Üüriseaduse aruandja leidis mitmed motiivid, mida võiks praegugi motiivideks ette tuua, et võtta üürilisi üüriseaduse kaitse alla, ja et see hädavajalik on. Kui eelpoolnimetatud seisukord sugugi muutunud ei ole, vaid on peaaegu sama, mis ta varemalt oli, vähemalt korterite saamise suhtes, siis leidsid nii mõnedki härrad, kes üüriseaduse kaotamist nõuavad, et üüriseadus hädavajalik peaks olema. Ma tähaksin siit ette kanda veel mõned põhjendused, mis Üüriseadusest tema arutamise puhul ette kandis tolleaegne akl. Schulbach. Ta ütles: „Iga seaduseelnõu I lugemisel on kaks ülesannet, ühest küljest selgitada seaduseelnõu otstarbekohasust ja seisukohta võtta, kas II lugemisele üle minna või teda tagasi lükata; teiseks on aga I lugemise ülesandeks, selgitada seaduseelnõu tehnilist väljatöötamist. Kuna II lugemine sünnib paragrahvide kaupa, siis ei saa mitte enam üldist pilku heita terve elnõu ja tema puuduste peale, vaid I lugemisel tuleks peatada suuremate defektide juures, mis elnõusse komisjonist välja tulles on jäänud ja neid valgustada, et siis parandused II lugemisel küllalt otstarbekohased saaksid. Mis puutub esimesse ülesandesse — seaduse otstarbekohasusse, siis on siin ühest küljest juba komisjoni aruandja selgitanud, kui tarvilik see seaduseelnõu on. Tema seletusega on ühinenud isegi rahvaerakonna esitaja. Mina tähendaksin ainult seda, et praeguste sõjaaegsete olude mõjul on korteriküsimus linnades nii teravaks läinud, et tema paiguti maaküsimust meelde tuletab. Niisama nagu maaküsimusel see iseäraldus on, et maasuurus piiratud ja uut maad juurde teha ei saa, ning maahind sellepärast tahes või tahtmata alatasa kerkib; niisamuti ka sõjaajal korterite arv piiratud, sellepärast, et uute majade ehitamine võimatuks on saanud, mis läbi korterihinnad alalõpmata kerkivad. Sellele alalisele kerkimisele peab riik, peab Asutav Kogu piiri panema.“

Nii siis oli seisukord tol ajal sarnane, et korterite hinnad alatasa kerkisid ja sarnases seisukorras oleme ka praegu. Nagu esiteks ette kandsin, majaperemehed olevat ähvardanud ja lubanud üüri tõsta korterite pealt, mis praegu üüriseaduse alla kuuluvad. Kus 130-kordne üür võiks olla, seal on tõstetud mitmesajakordseks. Kahe väikese toa pealt nõutakse üüri 3.000 senti, kuna esimesel silmapilgul sama toa pealt 4.000 senti üüri nõutakse.

Edasi vaatame, mis on leitud tol ajal Üüriseaduse maksmapanemise juures põhjenduseks. „Mina ei taha nende hindade kerkimise juures pikemalt peatada, aga siiski ühe iseloomustava nähtuse elust tahaksin ette tuua, mis niiõelda valgustaks kõige rohkem neid juhtumisi, mis korterihindade kerkimisele põhjust annavad.“ Asutava Kogu liige kannab ette andmed piiriäärsest linnast — Narvast — ja ka teistest linnadest, mis peaksid meid huvitama. Sellepärast näitan ma nende andmete varal, mis leiti tol ajal üüriseaduse maksmapanemise põhjuseks. Piiriäärses linnas — Narvas — läks pommitamise ajal linn põlema, ja suur osa sellest põles maha. „... reageerisid üksikud kohalikud majaperemehed selle peale nii, et nad üürid ligi 100% tõstsid. See on elust võetud nähtus ja sellele midagi juurde lisada ei ole tarvis...“ Lugupetud Riigikogu liikmed, teie näete, et sellel ahnusel ei ole ka siis piiri, kui kogu riik on kaastundmust avaldanud neile, kes peavarjuta jäänud. Aga kas majaperemehed tundsid kaasa? — Samast silmapilgust tõstsid korteriüüri 100% võrra. Need on näited, milised annavad selge pildi selle kohta, kas üüriseaduse kaotamine on vajalik või mitte.

„Nüüd tuleb küsimus, kas need abinõud, mis siin elnõus, ette toodud, küllalt radikaalsed, on nad küllalt põhjalikult läbi töötatud, sellepärast luban enesele pikemalt peatada nende tehniliste puuduste juures, mis on omased sellele elnõule. Kõige esimene, mis seaduseelnõu ulatuse ära määrab, on § 1. See paragrahv määrab ära, et elnõu käib nende korterite kohta, mis 1914. a. Tallinnas, mitte üle 360, Narvas ja Tartus mitte üle 240 ja teistes linnades mitte üle 180 rubla üüri ei maksnud; need korterid, mis üle nimetatud summade maksid, selle seaduse alla ei käi. Ei ole öeldud, kas see 360-, 240- ja 180-rublaline üür terve aasta või ühe kuu kohta käib. Kui aga silmas pidada, et paragrahvis on öeldud: „1914. aastal“ ja ei ole mitte juurde lisatud „kuus“, siis

peab arvama, et aluseks on võetud üür, mis terve 1914. a. jooksul maksetud. Iseenesest on sarnane määramisviis, kus arvamise aluseks võetakse teatav moment, mis vältab pikemat aega, ebanormaalne. Mina saan aru, kui oleks aluseks võetud üür, mis on teataval kuupäeval — näiteks 19. juulil 1914. aastal makstud, see oleks siis täpiline olnud. Kui aga võetakse aluseks üür, mis 1914. aasta jooksul on makstud, siis peame esiteks teated muretsema terve 12 kuu kohta ja neid kokku võttes saame alles pildi, kas teatav korter käib selle seaduse alla või mitte. Teiseks tulevad ilmsiks niisugused ebaloomulikud nähtused, et kui olid kaks ühesugust korterit, mis maksid ühesugust üüri, ütleme näiteks, Tallinnas 30 rubla kuus, ja kui sõjaaegsete olude tõttu lisas üks majaperemees üürile aasta lõpul 3 rubla juurde, kuna teine üüri endiseks jättis, siis ei käi esimene korter, kus peremees 1914. a. jooksul üüri lisas, mitte selle seaduse alla. Peremees, kes väga üüriolist pigistada ei tahtnudki, selle kohta saavad maksuma kitsendavad määrused, kuna teine peremees, kes esimest juhtumist tarvitas, ei üüri tõsta, nendest määrustest väljaspoole jääb.

Kuid edasi — § 1. nähakse ette ainult need korterid, mis teatud summast vähem üüri maksavad. Üüri mõiste määrab kindlaks § 4, kus nähakse, et üür seisab koos põhi- ja lisäüürist. Lisäüür on see, mida maksetakse iseäralikkude mõnususete, — valgustuse, kütte, mööblite ja teenistuse eest juurde. Kui on öeldud, et üür 360 marka on, siis tähendab, et selle üüri sisse on arvatud ka lisäüür, tähendab kui korter Tallinnas ühes kütte, valgustuse, teenimisega j. n. e. üle 360 marga aastas maksis, siis ta selle seaduse alla ei käi. Minu meelest näivad need normid väga juhuslikud olema. Ma ei või aru saada, miks peavad selle seaduse alla käima korterid, mis alla 360 marga maksavad, kuna korterid, mis üle 360 m., mitte selle määrase alla ei käi.“ Talle hüütakse vahele: „Käib kõigi korterite kohta.“ Kõneleja ütleb edasi: „Mina ei leia sugugi, et selle seaduseelnõu lõpp ainult kaubanduslikkude ja tööstusettevõtete kohta käib. Praegu on ta nii redakteeritud, et tema võib ka korterite kohta käia.“ Siin on jällegi vahele hüütud: „Ei käi!“ — „Hakake otsast peale.“ Ja edasi: „Ma olen otsast peale lugenud ja minu arvamise järele käivad need üüri summad ka korterite kohta. Kui see nii ei ole, kui see redaktsiooni puudus on, siis langeb minu väide ära ja

selle juures ma kauem ei peata. Mina arvan aga, et redaktsioon sedavõrd selgusetu on, et ta oletada laseb ka korterite kohta käimist, ja leiab sellega väga ebanormaalse olevat, et seadus ainult väikeste korterite kohta käib, kuna ta suuremad kõrvale jätab.“ Temale hüütakse vahele: „Mis ajast Teie burshuisid kaitsete!“ Kõneleja ütleb: „Mina ei kaitse mitte burshuisid. Kui see nii on, et summad käivad ainult selle osa kohta, mis tööstus-asutusi puudutab, siis ma muidugi sest paragrahvist pikemalt rääkima ei hakka. Kui aga need normid on arvatud ka paragrahvi esimese poole kohta, siis tahaksin näidata, et selle läbi libisevad ära seaduse alt Tallinnas peaaegu kõik korterid ja üksikud toakesed, mida üüritakse välja. Kuid ma pikemalt selle juures ei peata.

Seaduse järele on kohtuministril õigus seda määrust laiendada linna naabruses olevate maakohtade peale. Seadus iseenesest ei käi mitte alevite kohta ja ei näita ka seda, kuidas võimalik on määrusi alevite peale laiendada. Alevitest ei ole siin räägitud, sest linna lähedal olevate maakohtade all minu arvates alevid kuidagimoodi mõista ei saa. Siis kord — kuidas seaduse maksvust linnal lähemas naabruses olevate maakohtade peale laiendada peab, mis maakonnanõukogu kaudu peab sündima. Minu arvamise järele on see tee liiga keeruline ja siin peaks teisi teid leidma, kuidas seda lihtsamalt teha. § 6. eelnõus näeb ära korra, kuidas määratakse üüri nende majade peale, mis pärast 19. juulit 1914. a., kuid enne selle määruse avaldamist ehitatud on. Need, mis selle aja jooksul ehitatud ja avatud on, käivad teistsuguste määruste alla kui need, mis pärast seaduse avaldamist ehitatud ja avatud on. Selle juures on vist aluseks võetud, et ehitus, mis seaduse avaldamiseni lõppenud on, odavam tuli maksuma, kui ehitus, mida pärast seaduse maksmapanemist ehitama on hakatud. Kuid mina tähendan selle peale, et termin „avatud“ mitte küllalt otstarbekohane selleks ei ole, sest maja, mis on pärast 19. juulit 1914. a. ehitatud ja valmis saanud, selle seaduse maksmapanemiseni, aga juhuslikult mitte avatud, sest et sinna üürikuud sisse on hiljem läinud, ei lähe mõistagi enam kallimaks avamise viibimise pärast ja ei ole põhjust eesõiguslikuks seisukorraks. Maja, mis enne käesoleva seaduse maksmahakkamist küll valmis, aga veel avatud ei ole, ei peaks mitte seaduses eesõigust saama, vaid ühesugustes tingi-

mistes olema teistega, mis enne seaduse maksmahakkamist avatud.

§ 7. määrab ära normaal lisäüüri ja võtab selle aluseks 19. juulil 1914. a. makstud lisäüüri. Siin tekib aga see küsimus, kui seda lisäüüri 19. juulil 1914. a. sugugi ei olnud, kuidas peab teda siis välja rehken-dama; selle kohta ei ole seaduseelnõus näpunäiteid.

§ 9. näeb ära, et kui üürnik ja üürile- andja kokku ei lepi, siis määratakse üür ära §§ 4—8 põhjal. Umbes kõik selle- sama mõiste ütleb ära § 17. Ta määrab ka täielikult ära, kuidas see peab sündima ja toob oma poolt lisanduse juurde, mis- suguse üüri maksab üürnik selle aja jook- sul, kui lepituskoda asja selgitab. Ühest küljest näib § 17. olemasolu puhul § 9 ülearune, sest ta ütleb osalt ära, mis § 17 täielikumalt ütleb. Teisest küljest oleks soovitatav, et need paragrahvid, mis ühesu- guseid asju, ja küsimusi käsitavad, üks- teiega ligistikku peaksid olema, et neid võr- relda ja tasakaalu seada võiks.

Siis huvitab mind märkus § 1. juurde, mis määrab, et üürilepingu väljaarvamisel loetakse 1 rbl. = 1 mark. Teatavasti maksab meil okupatsiooniaegne seadus, mis üüriasjus meil rublakursi hoopis tei- seks määrab, nimelt 1½ marka. Selle okupatsiooniaegse seaduse äramuutmine selles osas oleks pidanud siin nimetatud olema. Mööda minnes tähendan selle peale, et komisjonide töö kannatab harili- kult selle all, et puuduvad organid, kes vaataksid seaduseelnõu redaktsiooni läbi ja parandaksid mõned juhuslikud vead, mis tema arutamisel raskust võivad sünnitada.“ (K. P ä t s, põl: Andke kodukorra komis- joni. Seadus võiks anda kodukorra komi- sjoni.) Vaadake, siin ei saa teisiti, kui peab ette lugema need põhjused, mis omal- ajal üüriseaduse vastuvõtmise puhul mõju- vad olid. Üüriseadust, mis väga tähtis ja eluline seadus, ei saa teisiti kaitsta, kui peab rahvasaadikutele kõik olukorrad, põh- jused ja motiivid teatavaks ja selgeks te- gema. (K. P ä t s, põl: Tehke aga peale.) Tahaksin ette kanda ja näidata, et seisu- kord sugugi paranenud ei ole ja sellepä- rast rahvasaadikutel ei pruugiks sugugi pahaks panna, kui mina selgitan, et üüri- seadus väga vajalik ja eluline on. Prae- guses Riigikogus on väga palju rahvasaa- dikuid, kes ei olnud Asutava Kogu liikmed ega ka I Riigikogu liikmed, ja sellepärast nemad ei tea neid motiive, mis üürisea- duse vastuvõtmise puhul ette toodud ja mis põhjused olid üüriseaduse maksmapanemi- seks. Sellepärast peaks kindlasti Riigikogu

liikmeid huvitama see, mis üüriseaduse maksmapanemise põhjuseks olid. Seda mina teile selgitan. (V a h e l h ü ü d e d.) Ma usun, et see materjal Teile kättesaadav on, kuid kui Teie kõik läbi oleksite luge- nud, siis poleks Teie üüriseaduse kaota- mise poolt olnud.

J u h a t a j a: Palun kõnelejat mitte se- gada.

E. P e s u r (stp): Siis oleksite võibolla ka teie arusaamisele jõudnud, et üürisea- dus vajalik on. Seni teie pole sellele aru- saamisele jõudnud, et üüriseadus vajalik. Sellepärast ma leian, et täiesti vajalik on ära kuulata, mis sel ajal ette kanti tööera- kondlase rkl. härra Schulbach'i poolt. (K. B a a r s'i, töer vahelhüüe.) Ja just praegu ma seda ette kandsin. (K. B a a r s'i, töer vahelhüüe.)

J u h a t a j a: Palun rahu!

E. P e s u r (stp): Siin on öeldud, — kuulge, härra Baars, et... (K. B a a r s'i, töer vahelhüüe.)

J u h a t a j a: Härra Baars, palun mitte vahele segada.

E. P e s u r (stp): „Öeldud on para- grahvis, et üürnik seda remonti toime võib panna lepituskoda poolt kinnitatud eelarve põhjal. See eelarve ise ei tohi suurem olla, kui 3 aasta üürivahe, väiksem võib ta küll olla. Teisest küljest aga asub paragrahv küsimuse lahendamisele, kuidas üürnik väl- jamaksetud summat tagasi saab. Selle pa- ragrahi järele saab üürnik kulude katmi- seks kolme aasta üürivahe ka siis, kui re- mont vähema summa maksuma läks. Siin ei ole vist mitte majaperemehe trahvimist tahetud läbi viia, vaid on mõni teine põh- jus olnud. Selle kõrval tekib teine küsi- mus: seaduse kokkuseadjad võtavad igal- pool aluseks, nagu oleks kindel, et maja- peremees tingimata peab korteri üüri 150% võrra föstma. Peab ka neid juhtumisi ole- tama, kus üür sugugi sel määral ei kerki. Missugune on aga remondi kulude ülem- määr, ja kui palju tema kulude katmiseks maha loetakse viimasel puhul, seaduses kindlalt ära öeldud ei ole. Paragrahvi lõ- pul on määrus, et kui üürnik enne 36. kuud korterist lahkub, siis on majaperemees ko- hustatud üürnikule remondikulud selles osas välja maksuma, mis tal õigus oleks korteris veel elada olnud. Tähendab, kui üürnik tegi remondi, mis mitte ei olnud nii kallis kui kolme aasta üürivahe, vaid näi- teks niisugune, mis ühe aasta üürivahe

maksma läks, ja aasta pärast majast ära läheb, on tal õigus kahe aasta üürivahe sisse nõuda.“ Teie näete, lugupeetud Riigikogu liikmed, milline seadus oli tol ajal. Kui üürnik ise remondi tegi, oli tal õigus majaperemehelt remondikulud sisse nõuda. Praegu on seisukord halvemaks kujunenud. Väikekorterites teevad üürnikud enamasti ise remondi, kuid sealjuures võivad nad iga silmapilk välja tõstetud saada, ilma et neile remondikulud tagasi maksetakse. Ma mõtlen, nüüd peaks see asi teile selge olema, ja teie näete, missuguses seisukorras oli tol ajal üürnik. Siis leiti, et üüriseadus on vaja, sest et majaperemehed on kelmid ja petjad. (V a h e l h ü ü e keskelt.) Ega ma selle vastu praegu vaidlema ei hakka, aga ma kannan teile ette andmed, et majaperemehi on peetud kelmideks, ning üürnikud nende vastu kaitse alla võetud. „Selle paragrahvi järele on majaperemees kohustatud kahe aasta üürivahe välja maksma, kuid korterirüvetamise eest temale mingisugust kahjutasu nõudmise õigust paragrahv ära ei näe.

Üksikutes kohtades on see eelnõu kaunis raskelt redigeeritud. Mina isiklikult ei suuda kuidagi ära seedida § 13. lõpuosa. Loen ta ainult koosolijatele ette, ja tema juures muidugi peatama ei hakka.“ Temale hüütakse aga vahele, et meie loeme seda isegi.

„Kui üürilised on tarviliku sisseseade teinud, siis peavad nad selle kulu eneste vahel nii jagama: „et peale sisseseade üldise korterite üürihindadele vastavalt jagatug kulu igal üürnikul tuleb kanda niipalju lisakulu, kuipalju kellegi korteris selleks sisseseadeks eraldi tarvitatud materjal ja tehtud töö maksab.“ (K e s k e l t: Kas see on praegu maksev?) See Üüriseadus, mis tol ajal vastu võeti, on muudetud nii mõnigi kord, aga praegu on see seadus veel maksev. (R. P e n n o, as: On muudetud.) Minu arvates see paragrahv muudetud ei ole, aga ma tahan ka need muudatused ette lugeda, siis võite jälgida, kas on muudetud või mitte, ainult pisut kannatust veel. (V a h e l h ü ü e keskelt.)

J u h a t a j a: Palun rahu! (K e s k e l t: Tal on järg käes. — Halastage stenograafistide peale.)

E. P e s u r (stp): „Selle korterite sisseseade asjus näeb § 13. lõpp, et kui üüriliste kulul on korteritesse elektrivalgus sisse seatud, siis peab peremees sissepaneku kulud ära tasuma. Armatuuri peab üüriline aga korterist lahkudes kaasa võt-

ma, kui peremees seda omandada ei taha. Iseenesest on see kaunis mõttetu, et tehtud tööd lõhkuda, ja üüriline peaks sel korral kõik traadid ja muu materjaali kaasa viima. Palju loomulikum oleks armatuuri kohta niisamasugune määrus välja anda, nagu ta sisseseadmise kulude asjus on tehtud.

§ 15. näeb ära need põhjused, mille järele majaperemehel õigus on üürilisi korterist välja öelda. Selle paragrahvi punkt e näeb ära, et kui üürileandjale korterit või tuba enesele elamiseks tarvis on, siis on üürnikul eesõigus selle korteri peale, mis üürileandja senni tarvitas. Punkti esimene pool võib selle seaduse ulatust tähtsalt annulleerida. Sest kui majaperemees tahab korterit edasi anda, või õigem seda eesõigust kellelegi edasi müüa, siis võib ta alati üürilisele öelda, vaadake, ma tarvitan seda korterit ise, olge nii lahke ja kolige välja. Et majaperemehel enesel seda korterit just tarvis on, ei ole sugugi kindlustatud.“ „Tema võib ju ka ühe laua ja kapi sinna sisse panna, sest seadus ei määra kuskil kindlaks, kui palju kortereid üks inimene oma käes võib pidada, ja kolme päeva pärast korteri jälle teisele edasi anda. Seda ei saa selle seaduse põhjal mitte keelata. § 16. näeb ära üürimaksimise korra, selle juures oleks väga soovivat, et majaraamatud sunduslikult oleksid uue üürimaksu seaduse järele sisse seatud. Siis on veel puudus § 22. juures. Seal on öeldud: „lepituskoja eesistujad, tema asetäitja ja liikmed valitakse linnavolikogu kestuse ajaks“. Linnavolikogu kestusaeg iseenesest võib pikem või lühem olla. Tuleb aeg, et linnavolikogu laiali läheb, siis tekib uue volikogu kokkukutsumiseni teatav vaheaeg, kus lepituskoja volitused enam ei maksa. Loomulik oleks lepituskoja tegevust kunni uue linnavolikogu kokkutulekuni ära määrata.

Siis näib mulle, nagu oleksid selles seaduses mõned normid välja jäetud, mis Kerenski seaduses olid ja mis iseenesest väga tarvilikud normid on. Nimelt ei ole selles seaduses mitte ette nähtud, kui üüriline korterist välja tahab minna, kas temal etteütlemiseks mingisugust tähtaega on. Niisamuti, kui majaperemees tahab korterit enesele tarvitamiseks võtta, nagu teatud seaduse paragrahvis ette nähtud on, siis pole ka tähtaega nimetatud, mille jooksul ta üürilisele ette ära ütlemata peab. Samuti annab kerenskiaegne seadus nurgatüürilistele ehk allüürilistele korterisaamiseks majas eesõiguse, kui vana üüriline välja on läinud. Seda õigust praegune seadus allüürilistele ei anna. Niisamuti on ka Ke-

renski seaduses keeld, et korterisaamise eesõiguse eest mingisugust maksu võtta ei tohi. Praegusel ajal, kus korterite eesõigusega päriselt hangeldatakse, kuna korteri juhatamise eest mõnikord tuhat marka tasu lubatakse, võib ju majaperemees hõlpsasti ise sarnaseks korterihangeldajaks hakata. Ta võib ettekäände all, et korterit talle omale vaja, üüriliselt korteri ära võtta ja teatava tasu eest teisele edasi anda.“

Tol ajal leiti, et üüriseadusest mööda hiilitakse ja see seisukord kestab ka praegu edasi. Ka praegu hiilitakse üüriseadusest tunduvalt mööda, ja seepärast oleks tarvis välja töötada üüriseaduse kaotamise seaduse asemele üüriseadus, mis võtaks üürilisi tugevama kaitse alla, kui praegu. (J. Fuks, as: Üüriseaduse kõvendamise seadus.) See on ükskõik, pealkiri ei ole tähtis. Paljud majaperemehed ei lase üürilisi muudu korterisse, kui nemad korteri eest kolme, nelja kuu eest üüri ette maksavad. „Sel kombel on majaperemehel võimalus üüri üle normi tõsta ja üürikõrgenduse keelust üle libiseda. Sarnane tegu peaks olema keelatud ja karistatud.“

Tolleaegne akl. Schulbach on juhtinud tähelepanu nende puuduste peale, kes oli väga radikaalne, veel radikaalsem kui praegune tööerakonna partei radikaalsem pool, ja leiti, et üüriseadus ei kaitse küllalt üürilisi. Tolleaegset üüriseadust on arvustanud veel teised Asufava Kogu liikmed. Akl. härra Martna ütleb: „Paremtiiva esitaja rhs. Temant leidis jälle paraja juhuse selle üle kaebada, et vaba algatust piiratakse ja kurtis, et kui see seaduseelnõu nõnda vastu võetakse, siis Eesti vabariik pankrotile läheneb. Ma ei hakka selle üle pikemalt vaidlema, sellest on küllalt räägitud. Tahtsin ainult lühidalt tähendada, et pahemtiib siin teist teed käib, seda teed, mida paremtiib maaseaduse arutamisel ette nägi. Maaseaduse arutamise juures hüüdsite teie vahele: „Võtke majad ka ära.“ Nüüd peaksite teie rahuldatud olema, sest teie arvates tehakse seda uue seadusega. Muidugi, maju veel ära võtta ei taheta, tahetakse ainult majaperemeeste sissetulekuid natuke piirata, ja meie leiame, et sellepärast pankrotti karta tarvis pole. Ka pole pankroti vastu võitlemiseks, kui seda praegu karta oleks, mitte vaba algatust tarvis, vaid ka teistel aladel igasuguste hangeldajate sissetulekute piiramist.“

„Peale selle tahaksin veel näidata mõne puuduse peale, mis seaduseelnõus on. Seaduseelnõu § 4. on üür jagatud põhiüüriks ja lisäüüriks. Ja lisäüüri hulka on arva-

tud tasu veevärgist saadud vee eest, mis korterisse on juhitud. Sellest peab järel-dama, et tasu selle vee eest, mis koridori on juhitud, mitte lisäüüri hulka ei loeta.“ Hüüatakse vahele: „Kas koridor korteriosa ei ole?“ „Koridor alati korteriosa ei ole. Kui näiteks on maja, ja sellel koridor, mille mõlemil poolel näiteks neli tuba on, mis igaüks omaette välja üüritud, siis on koridor seal ühine. Kui nüüd mina seal ühe toa, see on korteri olen üürinud, siis ei või keegi öelda, et koridor minu korter on.“ „Niimoodi mina aru saada ei või. Igatahes oleks see niiviisi, et suurte majade omanikkudele maksavad üürnikud vee eest, kuna väikeste majade omanikud seda ise peaksid maksma. Teiseks ei võiks tasu veevärgist saadud vee eest sellepärast lisäüüri hulka arvata, et see praktiliselt raske läbi viia oleks. Kui meie näiteks § 7. vaatame, siis leiame, kuidas lisäüüri välja arvama peab, et väljaarvamise aluseks seda üüri võetakse, mis 19. juulil 1914. aastal makseti. Kuid meie teame, et 1914. aastal mingisugust jaotust lisa- ja põhiüüriks ei olnud ja kui nüüd lepituskoda lisäüüri välja arvama peab, siis peaks ta igakord välja rehkendama, kuipalju teatud korter 1914. aastal vee eest maksis. Ma ei tea, kas see üldse võimalik on. Igatahes oleks see lepituskojale väga raske.“ „Minu ettepanek oleks, et vee eest saadud tasu mitte lisäüüri hulka ei käiks, vaid põhiüüri hulka.“

Edasi öeldakse veel, et „Peale selle nimetatakse veel üht punkti, mis minu arvates käesolevat seadust kerenskiegse seadusega võrreldes halvemaks teeb. See on nimelt määrus temperatuuri kohta elutubades. Kerenskiegse seaduses oli määrus olemas, mille põhjal linnavolikogudel õigus oli keskküttega majades temperatuuri alammäära kindlaks teha, mille täitmatajät-misel majaperemeest karistus ootas. Siin seda aga mitte ette nähtud ei ole. Siin on küll ette nähtud, et temperatuuri alammäär niisugustes majades ja korterites kindlaks määrata, mis äriotstarbel välja üüritakse. Ma leian tingimata tarviliku olevat, et mõnel asutusel õigus oleks keskküttega majades temperatuuri alammäära kindlaks määrata. Näiteks on minul niisuguseid juhtumisi teada, kus keskküttega majades majaomanik korruga teada annab, et ta mitte enam korterit kütta ei taha. Niisugusel korral on üürnik täbaras seisukorras, sest et ta tervet maja kütta ei saa, ahjusid aga majas ei ole ja majaomanikku sundida korterit kütma, selleks ei ole üürnikul mingisugust võimalust. Nii jääb üürnikul ainukene tee

järele — korterist välja kolida. Sellega on keskküttega majaomanikkudele niisugune trump kätte antud, et nemad võivad üürnikku sellega sundida korterist lahkuma, igasugustest määrustest mööda minnes, mis selle seaduse järele ainuüksi ülesütleamiseks tarvitada võib, see tuleks minu arvates ka parandada.“

Nii leiame, et tolleaegne seadus, mis mitmel korral peale selle muudetud ja halvendatud, ka siis veel leiti puudulik olevat ja maksma pandi mitte täielikuna, vaid see siiski Asutava Kogu liikmete arvamise järele, nagu ma tähendasin, puudulik oli.

Vaatame veel. Siin on terve rida kõnelejaid, kes on Üüriseaduse küsimuse juures sõna võtnud ja enamjagu neist Üüriseaduse kaitseks, välja arvatud tolleaegne, meie praegunegi rahvasaadik härra Teemant, kes tol ajal ainuüksi Üüriseaduse maksmapanemise vastu kõneles. Kuid teised rühmad ei olnud isegi nii kurjad Üüriseaduse peale, kui näib see praegu olevat. Nii ütleb pärast aruandja lõpusõnas järgmist. „Tänastel läbirääkimistel on suur hulk üksikuid paragrahve läbi arutatud. Et aeg liig hiline, polnud üksikute paragrahvide juures puudutatud küsimuste peale võimalik pikemalt vastata. Ma puudutan ainult neid küsimusi, mis üldist laadi on. Mis puutub neisse vastuvaidlemistesse, mis selle seaduseelnõu vastu on tehtud peaasjalikult Asutava Kogu paremalt tiivalt, selle vastu ei või mul midagi olla. Huvitav on selle asja juures, nagu seda rhs. Schulbach tähendas, et need vastuvaidlemised, mis siin õige suure rõhuga ette toodi, vastu käivas sellele, mis teistel rühmadel on olemas. Tähendati omal ajal, et see majanduslikult ütle mata suur kuritegu on, kui palku teatava piirini riigiametnikkudele tõstetakse, selle tõttu, et riik rohkem raha välja andma peab ja selle tagajärjel riigi rahakurss veel ikka langema peab. Just seesama motiiv peaks mõõduandev olema, kui õiglaselt selle asja peale vaadata, ka korteriüüri sedavõrd kõrgendada, nagu see majaomanikkude soov. Siis peaks meie rahakurss mitme võrra sellega võrreldes langema, mis tema palgatõstmise juures langes. Sellest järgneb, et see etteheide mitte tõsiselt pole võetud, vaid rohkem on mõeldud sedaviisi käänta, kuidas ta ühel või teisel juhtumisel otstarbekohane ja sünnis paistab olevat. Rahvaerakonna mees härra Parts tähendas siin selle peale, et otstarbekohasem oleks, et üürimaksu normeerides ka teisi tarbeaineid normeeritaks. Ma pean ütlema, et sellega täiesti ühelmeel ole. Ma loen seda praegusel kriitilisel seisukohal, kus meie

rahvamajandus nii läbi vangutatud on, et see tõesti kõigeotstarbekohasem oleks tarbeaineid normeerida, aga ma pean jällegi rahvaesitajatele meelde tuletama, kuidas parempoolsed, iseäranis maaliit ja rahvaerakonna häälekandjad, suure hooga agiteerisid selle eest, et just seal, kus need hinnad normeeritud olid, nimelt leiva- ja viljaküsimuses, et seal normid kõrvale jäetaks ja vabamüük saaks jäetud. Lubage, mina ei leia ikka jälle niisugust süsteemi, mis suguse ühise plaani järele need kavatsatud on. Kui nad ainult kui võitluse abinõud seaduseelnõu vastu on, siis võivad küll nende vastu võitlemiseks, kes asja tunnevad, tingida, aga et niisugusel võitlusel nii suur väärtus on, et nad suudaksid midagi selgeks teha, seda on raske uskuda.“ „Ma pean selle kohta aru andma, mis siin ette tuuakse ja neid hindama. Kui see teile ei meeldi, siis ärge tooge sarnasel kujul ette; mingisugune partei ei ole siin mõeldud, ma toon ette, mis on öeldud. Ma ei tea, mis osa siin partei mängib. Loogikat on meil niisama palju kui ka teiselgi pealtkuulajal. Mul on piinlik, et ma hakkain kahkõnesid pidama. Ma pole mingisuguse partei seisukohale asunud, vaid motiive hinnanud ja näidanud, et nad üksteisele vastu käivad.“ „Seda võite järgmises kõnejärgus näidata teisel lugemisel.“

Ma püüan siis selgelt rääkida, võib olla, et mul uudist ei ole. Mis sellesse puutub, mis rhs. Parts teatas, ja pärast ka Uluots, siis oli see, et riik peaks kulused katma. Meie teame, et igasugune äri üle elab niisuguseid momente, kus tema kuludega mitte ots otsa vastu ei saa, vaid kahju kandma peab. See ei ole mitte sugugi kuulmata nähtus, vaid seda võidakse igast aktiaseltsist ja ettevõttest näha, et omaga mitte välja ei tulda, kus kulused rohkem on kui tulusid ja kus kapitaali juurde lisatakse. Kuid võib ka terve äriharu olla, kus niisugused asjad ette tulevad. Kui nüüd meil majaomanikud harukordsetel tingimistel omaga mitte välja ei tule ja kui edaspidi kulused juurde peavad maksma, see mitte kuulmata ei ole, vaid see tuleb edaspidi raamatupidamises üles võtta ja aluskapitaal liist juurde lisada.

Härra Uibopuu rehendas välja, et võlad, mis nende majade peale on antud, peavad ka makstud saama rublades. Ma tahaksin teada saada, mis õigus on majaomanikkude klassil teise kihi kulul rikkaks saada? Tuleb nii välja, et teised kaks kolmandikku on sellest kaotanud ja majaomanik ei mitte midagi.“ Talle hüütakse vahele. Ta ütleb: „Oodake, mina tulen selle peale

tagasi. Maja, mis nelja või viie aasta eest 10.000 rubla maksis, ei maksa enam sedal Vaid ta maksab 100.000 marka ja sellepärast on teil apetiit ja tahtmine, et üürnik 120 marga asemel, mis ta enne üüri maksis, nüüd 1.200 mk. maksaks. Ja vaadake, see on see seisukoht, millest teie välja lähete. Küsimus on, kas meil kallim on riigikodanik või kapitaal? Kas meie peame linnakodaniku ohverdama või kapitaali? Nii seab küsimuse tollaegne üüriseaduse aruandja. Ta võrdleb ja küsib, kumb on kallim, kas kodanik või kapital. Ka praegu peaksime küsimuse sarnasena üles seadma ja peaksime võrdlema just, ja siis ma usun, et meie ei tuleks sarnasele otsusele, et üüriseadus vaja kaotada. Edasi ta ütleb: „Minu seisukoht on see, kui meil ohverdamisest jutt on, siis peame kapitaali ohverdama, sest meie teame ka seda, et praeguste üürihindade juures inimesed, suur hulk ja just need inimesed, kes oma tööst peavad elama, kaugelki ei saa nii elada, kui nad enne sõda elasid. Enne sõda šai ehk liiga küllaliselt elatud. Võibolla, et palju rohkem liha ära söime, kui see organismile tarvis oli. Saksamaal küll niipalju liha ei ole söödud, vaid mõne teise toiduainega toitsid nad. See kõik võib väga õige olla, kuid raske on inimesel, kes on harjunud külluses elama, kui ta nüüd vaevalt ots otsaga kokku puutub. Mis tähendab see, kui ta kümme korda rohkem palka saab, sest ta peab leiva eest sada korda rohkem maksma, ja eks ta siis kuskilt kokku pitsitama peab? Temale tundub suur ülekohus, kui tema korteri eest, kus ta enne elas, nüüd 3 kunni 4 korda rohkem peab maksma, kui enne. Teie oletate, et need maja ülespidamise kulud kallimaks on läinud sellepärast, et kõik on kallimaks läinud. Ma arvan, et kui need tarbeained hinnas palju tõusnud on, nad mitte sellepärast nii palju tõusnud ei ole, et nende saamine kallimaks on läinud, vaid sellepärast, et nõudmine suurem on, kui neid saadaval. Kuid abinõu selle vastu ei leia teie ühegi sissetuleku kõrgendamise teel. Kui teie üüri tõstate, ega sellepärast tõrva 10 korda rohkem juurde ei tule, katusepappi ka mitte, vaid ainult majad jäävad objektiivselt samale seisukohale. Sellepärast siis arvan mina, et need etteheited põhjendamata on.

Nüüd oli üks etteheide, mis tuli härra Uluots'a ja Temant'i poolt, et selle läbi kapitaal maja ehitamisest kõrvale tõrjutud saaks. Ma ei saa sest hästi aru. See kapitaal, mis majade sees on praegu, see kapitaal majade seest kuhugi minna ei saa. Mis puutub aga uutesse majadesse, siis luban

enesele tähendada, et § 6. teises osas on otsekohe öeldud: „Majades, mis peale selle seaduse avaldamist ehitatakse, võib üüri nii määrata, et põhiüüri kogusissetulek 10% ehituskuludest, (maja omahinnast) välja teeks.“ Küsimus on, missuguse korterihinnaga nendesse majadesse elama saab asuda. Nagu tähendati, kui üks maja 75.000 marka maksma läheb, siis peaks selle korteri eest 75 marka kuus maksma, siis on loomulik, et tööline niisugust hinda maksta ei jõua, nii suuri palku ei jõuta juba maksta. Kuid see seaduseelnõu ei takista kapitaali käimapanekut ja ei takista ega tõrju eemale seda, et kapitaalseid uuendusi ette ei võetaks. Peame sellest aru saama, et meie kuidagiviisi nendest rahakitsikutest peame välja saama ja kui meie üle ei saa, siis peaksime leidma teisi abinõusid, aga see üürihinna tõstmine ei ole tõesti mitte abinõu väljapääsemiseks. Kui nüüd selle peale tähendatakse, et majaomanikud olla meie riiklikus korras iseäralikka teeneid korda saanud, ja riik põhjeneb just majaomanikkude seisuse peal, et sellepärast selle uue seadusega meie ei tohi majaomanikkude seisuse majanduslikku alust kõigutada, siis tähendas juba härra Martna, et majaomanik kui sarnane, mingisugune tegur ei ole, mitte tema ei hoia seda riiki üleval. Linnavalitsusel oli ülekohtune vaade, kui ta majaomanikka pidas tähtsaks ja majaelanikka kõrvaliseks olluseks. Ma usun, et riik siis ainult kindlal alusel seisab, kui ta rahva peal põhjeneb, aga mitte oma olemasolevat olu selle peale ei toeta, keda meie juures majaomanikkude seisuseks kutsutakse.

Mul ei puutu mitte enam silma, et vastuvaidlemisi oleks, mille peale rohkem tähelepanu peab pöörama. Üksikasjalised arutamised tulevad paragrahvide läbiarutamisel muidugi ette. Mu arvates ei ole need vastuvaidlused põhjuseks, et Asutav Kogu selle seaduseelnõu teisele lugemisele ei läheks.“

Nii siis leiti, et vastuväited, mis toodi Üüriseaduse maksmapanemisel Asutavas Kogus, et need põhjendatud ei ole. Praegusel korral ma selle juures, Asutava Kogu ettekannete juures, pikemalt ei peatu. Võibolla, et edaspidi, kui tarvis, ma kannan mõned üksikud näited ette, mis ette kantud tol korral.

Nüüd tahaksin edasi minna ja vaadata, kui oli päevakorral I Riigikogus üüriseaduse eelnõu, mis kõneldi tol ajal üüriseaduse arutamise puhul, ja mis arvati siis üüriseaduse aruandja poolt üüriseaduse maksmapanemise puhul, nimelt et üürisea-

dus, kui kodanikkude kaitse, tingimata vajalik on. Aruandja ütleb seal järgmist: (Keskelt: Missugune aruandja?) „Korteriküsimus on juba kauemat aega kahtlemata üheks põnevamaks küsimuseks olnud. Selle üle on kirjutatud kõigis lehtedes ja räägitud kõigis ringkondades. Iseäranis linnade elanikud on temast peaaegu erandita huvitatud: üheltpoolt üürnikud, ja teiselt poolt majaomanikud, kelle huvid siin nähtavasti üksteisele vastu käivad. Mitte ainult viimasel ajal, vaid juba siis, kui praegumaksev üüriseadus maksma pandi, hakati üheltpoolt, nimelt majaomanikkude ringkondadest nõudmisi ette panema ja kaebama, et üüriseadus nendele ülekohtune on ja et teda muuta tuleks. Kõigepealt peaks üürinormid märksa tõstetud saama. Mida rohkem aeg edasi läks, seda enam hakkas nõudmisi tulema ja viimati kõneldi juba sellelt seisukohalt, et üüriseadus tuleks üleüldse ära kaotada, et aeg oleks endise korra juure tagasi minna, kus majaomanik võis oma majas korterid vabal kokuleppel välja üürida.

Kui vaadata neid kaebtusi ja nõudmisi, mis majaomanikkude ringkonnast tulevad, siis näeme, et praegumaksev üüriseadus nendele tõepoolest vastuvõetav ei ole. Nendes majades, kus üürnikud ainult seda üüri maksavad, mis üüriseaduses on ette nähtud, ei saa majaomanikud mitte niigi palju sissetulekut, et nad kõige hädalisemaid parandustöid maja juures võiksid teha.

Peale selle on väga halvaks nähtuseks see, et praeguse üüriseaduse maksvuse puhul on tekkinud uus liik inimesi, kellel on võimalus korteritega hangeldada. Suuremate korterite üürilevõtjad üksikud inimesed, kellel on 5—10 tuba, peavad oma käes ainult üks ehk kaks tuba ja annavad teised toad väga suurte vahemaksudega ja kuumaksudega edasi.“ Et niisugune seisukord on olnud, seda on aruandja juba ette kandnud, aga praegu, meie teame, sarnast seisukorda enam ei ole juba seepärast, et üüriseaduse all on ainult korterid, mille põrandapind on suurem kui 12 ruutsülda. Seepärast on väited, mis tol ajal aruandja poolt ette kantud, praegustele oludele mitte vastavad.

„Peale selle seletavad majaomanikud, et praegune korterikriis, korteripuudus ei ole mitte seletatav linnaelanikkude rohkusega. Selle kohta peab ütleva, et üksikutes linnades elanikkude arv tõesti mitte suurem ei ole, kui see oli sel ajal, mil nii ütelda, korteriasjus kitsendused maksma pandi, ja mõni aeg enne seda. Kuid üleüldiselt võttes on elanikkude arv linnades

suurenenud, ja mõnes linnas on ka elumajade ja korterite arv vähenenud kõige selle tagajärjel, et majaomanikud liig vähe üüri saavad, et teatud osale inimestele võimalus on antud majaomanikkude varandusega hangeldada, nende kulul elada. Ja et elanikkude rohkus, võrreldes endiste aastatega, mitte väga tuntav ei ole, leiavad majaomanikud, et üüriseaduse alleshoidmiseks mitte enam mõjuvaid põhjusi ei ole. Praeguses seisukorras ei jõudvat majaomanikud oma maju mitte parandada, tarvilises korras pidada, uutest ehitustest rääkimata. Kõige selle juures nõutakse vabaiüri juure tagasiminekut. Kuid ma pean konstateerima, et need nõudmised majaomanikkude seltsidelt meie linnades ei ole mitte täiesti üleüldised, ei ole ka mitte kategoorilised, ilma muudest võimalustest rääkimata. Tähendakse nii mõneltki poolt majaomanikkude ringkonnast ka selle peale, et praegusel ajal üüriseadus võiks veel maksma jääda, kuid selles seaduses peaksid üüri määramise alused hoopis teistsugused olema ja üürinormid palju suuremad, nii et üleüldiselt võttes ka majaomanikkude klass ei näi praegusel ajal veel seda nõudvat, vähemalt uskuvat, et üüriseadus ära kaotataks.

Üürnikud teiselt poolt näitavad nende pahede peale, mis siis oleks olnud, kui meil õigel ajal üüriseadus maksma ei oleks pandud, kui üürivahekorda ei oleks hakatud reguleerima sunniviisil ja kui seda ka praegusel ajal ei tehtaks.

Korteri kriis meie linnades on tulnud peajasjalikult ikka sellest, et viimaste aastate jooksul — linnaelanikkude arv, millega ma pärast näitusi toon, on kasvanud; ja peale selle on aegade jooksul suurenenud see kiht inimesi, kellel on võimalus palju suuremaid kortereid eneste käes pidada, kui see neil oli endistel aegadel. Kui ringi käia meie linnades ja vaadata elukorterid, siis võib igaüks leida palju niisuguseid maju ja palju sarnaseid kortereid, kus elavad ainult üksikud inimesed isegi ainult üks inimene nelja-viie toalises, ehk ka suuremas korteris. Mõni aasta tagasi olid aga needsamad inimesed, kes nüüd teatud võimaluste järele, on võinud ennast nii sisse seada, kuskil teiste kõrval, üksikus toakeses.

Edasi, mispärast ei või, üürnikkude seisukohalt vaadates, sunduslist üürivahekorra reguleerimist ära kaotada, — selle põhjuseks on ikkagi võrreldes endise ajaga, palgade vähesus ja elukallidus. Palgad ei ole kaugeltki sedavõrd tõusnud, kui palju on tõusnud elukallidus, — kõigi ainete ja

tarbeasjade hinnad. Iseäranis pean seda ütleva meie intelligent tööjõu kohta, kelle palgad on tõusnud, võrreldes endiste palgakadega, vast ainult 30- — 40-kordseks. Muidugi näeme meie ka niisuguseid liikisid, kus palkade tõus on palju suurem — sada korda ja mõnedes ettevõtetes isegi 200 korda. Kui aga siinjuures veel seda tähele panna, et meil aegade jooksul võrdlemisi rohkesti töötatöölisi on olnud ja praegugi on; et on olemas liik töölisi, kes suvekuudel väga hästi teenivad, aga talve jooksul täiesti ilma tööta peavad olema, nagu ehitustöölised jne., siis saame peale haritud tööjõudude veel teise suurema arvu inimesi, kelle palk, võrreldes endise ajaga, mitte sedavõrd ei ole tõusnud, et nendel võimalik oleks oma sissetulekust korteriüüri ära maksta, siis kui korteri üürimine sünniks vabal kokkuleppel.“

Seda on öelnud tol ajal aruandja üürnikkude seisukohast üüriseadust vaadates ja ei saa ka praegu sugugi öelda teist.

„Siin peaks, iseenesest mõista, see sõna — vabal kokkuleppel — ära jääma, sest vabast kokkuleppel ei saa seal enam juttu olla, kus on täielik korterikriis ja täielik võimalus üürinormisid üürilistele ette dikteerida.“

Kui öeldakse, et seisukord ei lähe mitte nii halvaks, nagu üürnikud seletavad ja tõendavad, siis pean ma tarvilikuks ainult ühe tõeasja peale tähelepanu juhtida, mis küllalt selgesti tõendab, kui kaugele võivad inimeste apetiidid minna.“

Vaheaeg kl. 19.03 min. — kl. 19.22 min.

E. Pesur (stp, jätkab kõnet): Oma endise kõne jätkamiseks tahan veel Riigikogu liikmete tähelepanu juhtida sellele, missuguseid motiive leidis I Riigikogu üüriseaduse maksmapanemiseks ja mis I Riigikogus aruandja poolt ette kantud. Aruandja ütleb: „Juba kauemat aega on nuriat avaldatud, neid avaldusi on tulnud ka üüriseaduse komisjonile, milles tähelepanu juhitakse selle peale, kuidas kõik need majaomanikud, kelle majades äriruumid asuvad, üürihindasid on kõrgendanud ja seda mitte ainult kuude, vaid mõnes kohas isegi nädalate jooksul. On küllalt materiaali käepärast, mis näitab, et käesoleva aasta jooksul on väikese ruumi üüri, kus äri asub, kõrgendatud 600 marga pealt kuni 15.000 marga peale. See on keskmiselt võetud, ja see tõendab ometi väga kindlalt, missuguse saatuse osaliseks võiks saada kõik üürnikud, kui tagasi pöörata endise korra juure, see tähendab, üüriseadus ära kaotada ja „vabauüri“ määramine

võimaldada. Kui vaadata väidet, mille peale majaomanikkude poolt kõige rohkem tähelepanu juhitakse, nimelt et elanikkude arv linnades ei ole mitte tõusnud, võrreldes endiste aastatega, siis võime siin järgmised ligilähedalt õiged üksikud faktid ette tuua. Riigikogu üüriseaduse komisjon pööras kõigi vabariigi linnavalitsuste poole vastavate teadete saamiseks. Nende teadete järele on Tallinnas 10 aastat tagasi, s. o. 1911. aastal elanud, nagu linna statistika osakond tõendab, — 99.333 elanikku. Käesoleval aastal oli Tallinnas, sellesama asutuse teadete järele 110.820 elanikku, s. o. 10 aastat hiljem on Tallinnas umbes 11.500 elanikku rohkem. Vahepeal on elanikkude arv Tallinnas tõesti väga suur olnud. Nii teame, et 1917. aastal elas siin ligemalt 160.000 inimest, märksa rohkem, kui praegusel ajal. Peale selle üteldakse, et sel ajal ei olegi Tallinnas tõsist korterikriisi olnud.“ Siis hüütakse vahele, et suur elanikkude arv oli Vene sõjavägedega kokku. „Jah, ma tean seda, et see arv Vene sõja ajal Tallinnasse valgunud inimestega kokku oli, kuid mõnelt poolt armastatakse seda, kui alalist elanikkude arvu ette tuua.“

10 aastat tagasi ei olnud Tallinnas korterikriisi, korteriolud olid sarnased, et võis korterit saada, ehk küll pakkumisi väga palju ei olnud. Üleüldiselt oli seisukord, nii ütelda, pöördepunkti lähel, et kui asjad veel halvenevad, siis võib korterikriis tekkida. Nüüd on nagu teame, Tallinnas elanikka ligi 12.000 rohkem. Selle aja jooksul on juure ehitatud 645 maja, kuna 112 maja sama aja jooksul maha on põlenud ja kõlbmatuks saanud, nii et ehitusi on juure tulnud 533. Kui arvata, et igasse majasse mahub 100 inimest.“ Talle hüütakse vahele: kust Teie teate, et igasse majasse mahub 100 inimest? Vastab: „Vabandage, 20 inimest, pool nendest majadest ehitati aga muuks otstarbeks, siis võiks see korterite juureehitus ruumi anda umbes 3.400 inimesele.“ „Siin on tegemist õieti elukorterite ja tubade arvuga, ja kogemata libisenud numbrist ei maksa teil mitte toetust tulla otsima. Järjekult, uued majad võivad endasse mahutada umbes 3—4 tuhat inimest. Aja jooksul, nimelt Eesti riigi iseseisvuse ajal, on aga üks osa maju sõjavägede ja valitsuse asutuste kätte läinud, ning osa ruumisid, mis enne elukortereid olid, on nüüd äriruumideks muudetud. Neist ruumidest on pidanud hulk inimesi välja minema; nende arvu võiks umbes 4.500 inimese peale arvata, s. o. rohkem, kui uutesse majadesse inimesi mahub.“

Nii näeme, et Tallinnas 10 aastat tagasi korteriküsimuse alal võrdlemisi nii kesk-pärased olud olid; ja ei või öelda, et maju tollaegse elanikkude arvu kohta palju oleks olnud, vaid meie nägime ikkagi, et ehitamisele asuti tol ajal võrdlemisi hea tahtmisega, arusaadavalt, selle tõttu, et korterinõudmised kaunis suured olid.

Võib julgesti öelda, et Tallinnas elanikkude arv on suurenenud, võrreldes korterite arvuga. Kui nüüd teiselt poolt seda silmas pidada, et üksikud inimesed on võimaluse saanud oma käes suuremaid kortereid pidada, kui see ennemalt oli, siis peab selle juure jääma, et Tallinnas on olemas tõsine korterikriis. Sellepärast peab üürnikkude kaitseks ja, teiselt poolt, nii öelda, ruumide jaotuse suhtes mõnesuguseid sunnabinõusid tarvitama.“ (K. B a a r s, tõer: Kas rida läks käest ära?) Siin ei ole tähtsusetu ette kanda neid andmeid, mis ette kanti tol ajal aruandjate poolt teiste linnade kohta, et võrdlus saada, kui tihedalt Tallinnas inimesed elavad, võrreldes teiste linnadega. Nii ütleb aruandja: „Mis Tartusse puutub, siis ei ole sealt teateid kõige 10 aasta kohta saadud. 1918. a. oli aga seal elanikka olnud: aasta algul 41 tuhat ja aasta lõpul 51 tuhat. Siis on seal elanikkude arvus kõikumisi ette tulnud umbes tuhande võrra, nimelt alanenud 50.000 peale. Kuid nüüd 1. juulil käesoleval aastal oli aga Tartus nende teadete järele, mis linnavalitsuselt saadud, 53.985, ümmarguselt 54.000 elanikku, kuna nende arv 1918. a. oli natukene üle 41.000.

Viljandist ei ole ka kõige kümne aasta kohta teateid saadud. 1914. a. olla seal elanikka olnud umbes 8.000, 1. juulil käesoleval aastal — 16.929. Siin on elanikkude arv kasvanud enam kui 100%.“ (K. B a a r s, tõer: Kellele seda praegu tarvis on?) Mitte praegu, vaid see oli 1921. a., kui tollaegne komisjoni aruandja selle ette kandis. (K. B a a r s'i, tõer vahelhüüe.) Seda peab ette tooma, muidu ei saa Teie aru, et üüriseadust riigi kodanikkudele tarvis on. Ma pean paratamata arvudest tooma endise aja kohta. Pärast toon ma ka ette uuemad arvud, aga Teie peate väga kaua ootama ja kannatama. „Siin on elanikkude arv kasvanud enam kui 100%. Vist tuleb see osalt sellest, et 1914. a. ei olnud alevid linnaga ühendatud. Aga ma arvan, et alevielanikkude arv ei olnud mitte nii suur, nagu tähendatud juurekasv välja teeb, vaid Viljandis on elanikka palju juure tulnud.“ „Rakveres, Tartus ja Viljandis on elanikkude juurekasv võrdlemisi õige suur, mis puutub aga majade ehitamise, ehk

kõdunemisse, siis on nende osadele langev protsent, võrreldes elanikkude juurekasvuga, õige väike. Igatahes ei ole seal ruumisid mitte rohkem juure tulnud, kui kahanenud. Peale selle on igas linnas üks osa neid maju, kus elukorterid olid omavalitsuse asutuste ja sõjavägede kätte läinud.

Selle järele võin aga ka seda ütelda, et Narvas, näituseks, ei ole elanikkude arv mitte suurenenud. Sõjakoleduste tagajärjel on Narvast palju inimesi välja rännanud, on omale mujalt teenistust otsinud. Kuna seal sõja algul üle 40.000 elaniku oli, — kord arvati Narva elanikkude arv koguini 48.000 peale, — on seal praegu alla 27.000 elaniku, nii siis õige suur elanikkude arvu vähenemine. Kuid ühtlasi on teada, et sõja puhul põles Narvas väga palju maju maha, paljud on kõlbmata seisukorda viidud, paljud purustatud j. n. e.

Vabrikud on seisma jäänud ehk töötavad ainult osaliselt, ja vabriku kasarmud, kus töölised enne hunnikus elasid, on lahedamaks jäänud. Iseenesest mõista, et nendes majadesse, mis põlemisest ja purustamisest järele on jäänud, ei või inimesi endisel arvul ära mahutada. Peab siiski ütleva, et seal tõsist korterikriisi ei ole, kuid komisjoni arvates ei ole mingisugust põhjust üksikut linna, mis mitte kosunud ei ole, vaid kus elutingimised äärmiselt rasked on, üüriseaduse alt välja jätta. Komisjoni arvates on selge, et elanikkude rohkus ja korterite halb jaotus nõuab korteri kriisi lahendamise suhtes veel sunnireguleerimist.“

Tol ajal leiti, et üüriseadust on vaja kõikide linnade kohta ja see oli ka vajalik. Nüüd aga kui ei ole enam üüriseaduse all teiste linnade majad, siis loomulikult ei ole tarvidust teiste linnade juures mul enam pikemalt peatuda. (K. B a a r s, tõer: Võib lõpetada jah.) Kui härra Baars arvab, et tema nüüd üüriseaduse kaotamise vastu hääletab, sel juhtumisel võiksin kindlasti lõpetada, aga praegu ma ei ole veendunud selles. (K. B a a r s, tõer: Kahju küll.)

„Sellest seisukohast välja minnes hakkas üüriseaduse komisjon põhijooni üles seadma, mis peaks nüüd uues üüriseaduses aluseks võtma ja läbi viima. Kõigepealt arvas komisjon, et uue üüriseaduse ulatust, võrreldes praegumaksva üüriseadusega, ei tule mitte suurendada. Kõneldi küll muuseas sellest, et see olukord mitte õige ja täiesti loomulik ei ole, et üks osa maju, nimelt äriruumid, üüriseaduse alt vabaks on jäänud, kuid nende paigutamine üüriseaduse alla tunnistati siiski mittesoovitavaks. Põhjused selle juures oleksid vast

need, et kitsendused nende ruumide kohta, kus ärivaim täies ulatuses sees on, ei jääks seal mitte maksma. Meie teame väga hästi, et üksikute ruumide eest, kus võimalus on kaubelda, on maksetud vahetasuks mitmekordselt suuremaid summasid, kui nende eest majaomanikud üüri on saanud. Peale selle on õige paljudes majades, kus äriruumid asuvad, just selle tõttu, et nende kohta üüriseadus maksev ei olnud, palju ehitusi ette võetud, mis majaomanikkudelt rohkesti kulu on nõudnud. Selle tagasivõtmine, mis seaduse poolt lubatud oli ja lubatud on, võiks komisjoni arvates kõigutada ja vähendada usku ka kõikide teiste lubamiste vastu.

Kui nüüd, ütleme, käesoleva seadusega niisugune kord vastu võetakse, et need majad, mis nüüd ehitakse, ehk need, mis viimastel aastatel on ehitatud, üüriseaduse alla mitte ei käi, teiselt poolt aga need ruumid, mis senni sunnireguleerimisest vabad olid, üüriseaduse alla pannakse, siis tekib sarnane arvamine, et mõne aja järele, olgu poole aasta pärast, ehk natukene hiljem, jälle uus seadus välja töötatakse. . .“

Nii siis tollaegne aruandja leidis, et igal tingimusel on üüriseadus tarvilik; tuleb ka paratamata juhtumisel uus seadus välja töötada, kui majaperemees neid lodevaks lastud tingimusi, mis tollaegse üüriseadusega majaperemeestele lubati, liialt hakkab tarvitama, siis tuleb mõne kuu pärast uus üüriseadus esitada.

„Kui nüüd võrrelda neid arvamisi ja tahtmisi, mis on tulnud majaomanikkude ja üürnikkude poolt, siis võib ütelda, et ei ühed ega teised ei ole praeguse üüriseadusega rahul. Majaomanikud nõuavad tugevat üürikõrgendust, kuna aga üürnikud valmis on sissetuleku, palga kohaselt maksma. Üürnikkude kongressi otsuse järele oleks neile vastuvõetav, kui üürihindasid kõrgendatakse umbes 20-kordseks.

Üüriseaduse komisjon arutas läbi mitmed variatsioonid.

Peasjalikult peatas komisjon kahe peaaluse juures, esiteks, et üür tuleb määrata 1914. a. üüri järele, ja teiseks, et üür määratakse kindlaks korteri põrandapinna suuruse järele. Mis puutub sellesse, et üür 1914. a. üüri järele kindlaks määratakse, siis on komisjoni arvates sellel väga halvad tagajärjed. On ju teada, et 1914. a. ei olnud korteriolud kaugeltki mitte niisugused, nagu nad praegu on. Siis olid majad enam-vähem kaubaasjaks ja üüri makseti selle järele, kus maja asus. Sel ajal olid üürid ühes linnajaos märksa kallimad kui teises. Võtame näituseks kaks ühesugust

korteri, üks ühes linnajaos, teine teises. Ühe korteri eest makseti kaugelt rohkem kui teise eest. Tallinna majaomanikkudelt tulnud seletuskirjas juhiti tähelepanu selle asjaolu peale, et üle raudtee Pärnu maantee ääres makseti teatud korteri eest 1914. a. 5 rubla, kuna aga niisamasuguse korteri eest selsamal ajal Koplis makseti 12 rubla. Kui nüüd põhiüüri aluseks 1914. aasta üüri võtaks ja kõrgendaks seda, ütleme, 50-kordseks, siis maksaks korter Pärnu maanteel 250, Koplis aga 600 marka. Komisjoni arvates ei ole mitte küllalt õiglane niiviisi üürinormi kindlaks määrata, sest majade korrashoidmise kulud on ikka enam-vähem ühesugused, asugu maja Pärnu maanteel või Koplis. See maja, mis raudteejaamast kaugemal seisab, nõuab ehitamiseks ja korrashoidmiseks rohkem raha, kui see, mis raudtee läheduses asub j. n. e. Üüri tuleb nii määrata, et maju mitte saatuse hooleks ei jäetaks ja et nende korrashoidmise kulud igalpool saaksid ära tasutud. Võiksin veel ühe teise näituse tuua: 1914. a. kui sõda algas ja palju tagavaraväelasi mobiliseeriti, ei võetud nendelt üürilistelt, kelle toitjad ehk kaastoitjad sõjaväeteenistusse kutsuti, mitte kõrgeimat üüri, vaid seda ennem alandati. Nii tekkis sarnane olukord, et ühes majas, kus kaks ühesugust korterit on, võeti ühe korteri eest 3 rubla, teise samasuguse eest aga 10 rubla. Raske ja võimatu on kindlaks määrata, missugune üür 1914. aastal oli ehk missugune ta oleks pidanud õieti olema. Selle järele jäi komisjon kindlaks selle juure, et üür tuleb kindlaks määrata põrandapinna suuruse järele. Ma pean aga ütleva, et ka selle aluse juures on arvamised väga mitmesugused ja on olemas mitmesugused pahed.

Kuigi oletada, või jääda selle juure, et majade korrashoidmine läheb enam-vähem ühepalju maksma, siis on ometi veel mitmed teised tingimised olemas, mis näitavad, et mitte iga korteri eest ei või ühesugust üüri määrata; näit. majade asukoht, tubade jaotus korterites jne. Kõik need on väga mõjuvateks põhjusteks, mis pärast ühes majas peab rohkem üüri maksma, kui teises. Ka mõnususi ei või ära unustada, mis majade juures olemas. Hoolimata kõigest sellest, arvas üüriseaduse komisjon, et kõige pealt on ikkagi seda tarvis kindlustada, et majaomanikud saaksid üürist majad korras hoida ja tarvilikud väljaminekud ära tasuda, et neil ei tuleks selleks teisi allikaid otsida, ning seda arvesse võttes jäi komisjon oma enamuses selle juure, et üüri määramise juures tuleb alu-

seks võtta pörandapinna suurus.“ (K. T o n k m a n, põl: Kas selle raamatu kõik ette loete!) Ma mõtlen siiski selle üle siit veel pisut lugeda ja võibolla, et peatan ka pikemalt, nii kuidas vast Riigikogu liikmed soovivad. (M. J u h k a m, tões: Meie ei soovi. — K. B a a r s, tões: Minu poolest võiks ammu lõpetada. — K. T o n k m a n, põl: Hääletame küsimuse ära!) „Ka mõnusi ei või ära unustada, mis majade juures olemas. Hoolimata kõigist sellest arvas üüriseaduse komisjon, et kõigepealt on ikkagi seda tarvis kindlustada, et majaoomanikud saaksid üürist majad korras hoida ja tarvilikud väljaminekud ära tasuda, et neil ei tuleks selleks teisi allikaid otsida, ning seda arvesse võttes, jäi komisjon oma enamuses selle juure, et üüri määramise juures tuleb aluseks võtta pörandapinna suurus.“

„Peale selle arvas üüriseaduse komisjon, et endise seaduse üheks suuremaks puuduseks see on, et ei ole mitte võimalik üüri vastavalt kõrgendada, tõusku elukallidus nii kõrgele kui tahes. Komisjoni arvamise järgi ei peaks üüriseadus mitte nii paindumata olema, vaid üürihindasid peaks võimaldatama elukallidusele vastavalt kõrgendada ehk vähendada. Uskudes, et see norm, mis komisjonis alammääraks võeti praegusele ajale vastav on ja et sellest allapoole minna mitte ei või, tuleb aga ka ära määrata seaduses see maksimum, milleni majaoomanikud võivad minna kohaliste omavalitsuste otsuste järele. See seaduseelnõu, mis üüriseaduse komisjon ette paneb, tahab linna ja alevi omavalitsustele võimaluse anda üüri alammäärat kõrgendada — sellel on kaks variatsiooni — kuni 100 ehk 120 mrk. ruutsülla pealt. Silmas pidades ühtlasi majade asukohti ja korterite väärtust, komisjoni juhiti tähelepanu selle peale, et kui seadusele paindumus antakse, siis võivad tagajärjed niisugused olla, et Tallinnas, näit. kõrgendatakse üüri kuni 120 mrk. peale pörandapinna ruutsüllast, kuna Narvas ehk kusagil mujal kõrgenduse asemel üüri koguni alandatakse. Teine näitus: et praeguse eelnõu järele alandada alla 40 mrk. ei saa, siis vast jäädakse Tallinnas selle juure, kuna aga Viljandis ehk kusagil mujal kõrgendatakse umbes samasuguse korteri juures üüri kuni 50 margani ruutsülla pealt, nii et tuleks igas linnas väga juhuslikult oma isesugune norm. Komisjoni arvates peaks niisugused kartused ära jääma. Võib ju väga võimalik olla, et need normid, mis linna- ja alevivolikogud määravad, igas linnas ja alevis isesugused tulevad, kuid nad võivad

ka isesugused olla, sest ei tarvitse ju Narvas ja Tartus sugugi samasugused üürid olla, kui Tallinnas.“

„Siis oli veel üheks tähtsamaks punktiks endises seaduses — lepituskogad. Need asutused on küll nüüd valitsuse poolt § 12-a põhjal maksuma pandud seadusega ära kaotatud, kuid võib olla, et Riigikogu ehk tahab neid uuesti ellu kutsuda ehk nendest vähemalt kõneleda ja sellepärast pean ma tarvilikuks komisjoni seisukohta avaldada. Komisjon ühines täiesti selle seisukohaga, et lepituskogad oma aja juba ära on elanud. Kuna see eelnõu, mis nüüd ette pannakse, ei käsita eneses mitte enam neid küsimusi, millede otsustamiseks lepituskogad tarvilikud olid, kuna üüriseaduse eelnõu nüüd palju lihtsam on, siis ei ole mingisugust mõtet seda kulukat asutust sundida elus hoidma. Valitsuse eelnõus, mille komisjon aluseks võttis, tehti veel mõnesugused muudatused, muuseas lisati mõned punktid juure, mis annavad õiguse üürilepinguid lõpetada. Iseäranis tähtsaks peeti seda, et õigus on neid üürilisi korterist välja ajada, kes korterid olid saanud teenistuslepingu põhjal. Väga palju on juhtumisi, kus korter on antud tingimistega, et üürnik teatavad kohustused oma peale võtab, näituseks majahoidjad, vabrikute meistrid, vahid ja töölised; kus korter ühenduses on tööga, mida üürnik kokkuleppe järele peab tegema.“

Aruandja ütleb veel lõpuks: „Praeguse üüriseaduse järele oli nii, et inimesi ei saanud korterist välja ajada, kui nad kokkulepitud töötingimisi ei täitnud. Lepituskodades otsustati neid küsimusi mitmet moodi. Ühed lepituskogad on neid asju majaperemeeste kasuks otsustanud, teised nende kahjaks.“

Lõpetades tähendab komisjoni aruandja, et „üüriseaduse ulatust ei peaks mitte enam laiendama, küll aga peaks tarvilikule võetama kindlamad abinõud korteritega hangeldamise lõpetamiseks, vähemalt hangeldamise vastu võitlemiseks laiema võimalused loodama.“ Nii siis on tol ajal aruandja leidnud, et korteritega hangeldamine maad võttis, kuna praegu korteritega hangeldamist sündida ei saa, sellepärast et praegu suured korterid üüriseaduse alla ei kuulu. Ja praegu meie näeme, et üürilised võrdlemisi kõrget üüri maksavad ja väikestes korterites elavad, kus üüriseadusest praeguse korterikriisi juures kinni ei peeta, sest korteripakkumisi on vähe, ja majaperemehed leiavad konksusid, kuidas võimalik on välja tõsta korterist üürilisi. Nii kandis juba üks minu eelkõneleja ette,

et mitmes majas võetakse majad kojamehi täis, aga tegeliku kojamehe kohustetäitjat ei ole ühtki. Nii siis ei taha ma lugupeetud Riigikogu liikmeid pikemalt kinni pidada, vaid mõtlen praegusel korral lõpetada ning võibolla jätkan teisel lugemisel uuesti oma kõnet. (M. J u h k a m, tõe: Mis Teie jätkate, loete protokolle ette.)

Sekretäri kohale asub sekretäri teine abi **O. Gustavson**.

A. Sch ul b a c h (tõer): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Ma ei taha Teie tähelepanu kaua kinni pidada, vaid rohkem piirduda paari faktilise märkusega. Minu eelkõneleja oma kõnes rääkis mõnestki härrast, kes nüüd üüriseaduse kaotamist nõuavad, aga omalajal olevat näidanud, et üüriseadus hädavajalik. Loomulikult ootasid kõik Riigikogu liikmed, et minu eelkõneleja ka neid härrasid hakkaks tsiteerima, aga minu imestuseks kandis eelkõneleja nagu oma sõnade tõenduseks ette 1919. a. Asutava Kogu protokollist toleaege üüriseaduse komisjoni aruandja, kui ma ei eksi, akl. Olesk'i kõnest väljavõtteid, siis minu kõne täiel määral ja edasi meie lugupeetud koosoleku juhataja härra Martna kõnest väljavõtteid. Nähtavasti pidid siis need härrad omalajal üüriseadust kaitsnud olema ja nüüd üüriseaduse vastaste poole üle läinud. Neist härradest ei ole lugupeetud härra Olesk enam rahvasaadik, ja nii ei saa ta arvamised siin mõõduandvad olla. Praegune koosoleku juhataja härra Martna on oma seisukohad eelmisel koosolekul deklareerinud, ja nii ei ole minul põhjust neist kõneleda. Saan rääkida ainult kolmandast härrast, kelle kõne härra Pesur vast kõige täielikumalt ette kandis, ja see olen mina ise. Ma võin härra Pesurile tõendada, et ma ka praegu üüriseaduse kaotamise vastu olen, ning kui härra Pesur selleks rohkem tõendusi vajab, siis võib ta oma endiste ja praeguste rühmakaaslaste poole pöörata ja küsida, mis ma üüriseaduse komisjoni koosolekul olen rääkinud, ja minu kõned on komisjoni protokollides üles märgitud. Sellepärast oleks härra Pesur pidanud nende härrade ettetoomisest juures, kes praegu üüriseaduse kaotamise poolt on, teisi nimesid otsima.

Teine asi, mille peale tähelepanu tahtsin juhtida, on järgmine. Meie oleme juba 4—5 päeva tunnistajaks sellele, et meil käimas on töotakistus. Meie teame, et see rühm, kelle poolt töotakistus tuleb, omalajal on ennast demokratiismi poolda-

jaks pidanud. Vähemalt suurem osa neist on ennast sotsiaaldemokraatideks nimetanud. Mõned nendest on küll omalajal väga kibedaid sõnu demokraatia vastu tarvitanud. Meie rõõmuks on siiski ka need oma arvamist muutnud ja mõned nendest, kelle kõned enne sisaldasid kibedaid sõnu demokraatia vastu, on hakanud nüüd demokraatia mõtet ägedasti kaitsma.

Sellest võiks järeldada, et demokraatia mõte sotsialistidele praegugi vastuvõtmatu pole, vaid et nad seda peaksid pooldama. Kui see nii on, siis ei saa aru, mis põhjusel praegu, kus Riigikogu töö rohkuse tõttu erakorraliselt on sunnitud koos istuma, tullakse välja sarnase töotakistusega.

Meie teame, et on üüriseadusel pooldajaid ja vastaseid. Mina isiklikult olen tema poolehoidja, aga ma ei saa öelda, et need kõik, kes tema vastu on, kindlasti eksivad. Sellepärast arvan, et demokraatliku korra juures iga vaielus otsustatakse enamuse tahtel. Ja selles seisabki demokraatliku korra mõte, et enamuse tahe loetakse rohkem maksvaks, kui vähemuse tahe. Demokraatliku korra juures ei ole õigus vähemusel enamusele oma tahet peale sundida. Ma saan aru, et tuleb ette üksikuid juhte, kus vähemus ei saa vaikes mööda minna enamuse tegevusest, see on siis, kui enamus tahab vähemuse õigusi vägistada, või kus põhiseaduses ettenähtud korda rikutakse. Käesoleval juhul seda ei ole. Praegusel juhul katsub vähemus aga igamoodi enamuse tahet takistada. Ma tuletan meelde, et meie alati oleme seda hukka mõistnud, kui vähemus püüab oma tahet enamusele peale sundida. Ma arvan ka, et säärane töotakistus ei ole kunagi Riigikogu autoriteeti tõstnud. See teguviis on kaheteraga mõõgaks, mis võib sügavaid haavu lüüa demokraatia mõttele. Kui üks osa Riigikogust, kes rahva poolt valitud, teisele samuti rahva poolt valitud osale, enamusele, tahab oma tahet peale suruda, siis näitab ta sellega, nagu vägistaks enamus vähemuse tahet, teiselt poolt on loomulik, et enamuse poolehoidjate seas rahva hulgas arusaamatus kasvab ja küsimus tekib, kuidas on see võimalik, et vähemus võib takistada enamuse tööd? Sellepärast arvan, et praegu, kus meil kibe tööaeg käsil ja kus näeme, et demokraatia mõte mõnes naaberriigis õige raskeid päevi üle elab, peaks iga demokraat selle eest hoolitsema, et rahvaesindus oma ülesannete kõrgusel seisaks. Praegu püüab aga üks osa Riigikogu liikmeid selle rahvaesinduse autoriteeti alla kiskuda ja niisuguste abinõudega, mille puhul mõnikord võib

öelda, et meie rahvaesindus viimasel ajal oma ülesannete kõrgusel ei suuda seista. Sellepärast tahaksin ma kõiki neid, kellele demokraatia mõte kallis, nagu üles kutsuda ja hoiatada selle eest, et niisugusele teele ei mindaks praegustel rasketel aegadel, vaid katsutaks niisugusele mõistmata töötakistusele lõppu teha.

Lõpuks veel viimane, kolmas märkus. Üks kõneleja, härra Gustavson juhtis tähelepanu sellele, nagu oleks selles rühmas, kuhu ka mina kuulun, väikene vastolu, kuna selle rühma juhtimisel seisev Vabariigi Valitsus esitab üüriseaduse eelnõu, üks rühma liikmetest aga Riigikogu kõnetoolilt deklareerib, et meie rühm üüriseaduse kaotamise vastu on.

Ma pean ütlema, et meie rühm on... (L. J o h a n s o n, stp: Kas on Riigivanem vastu? — O. K a s k, tõer: Härra Strandman vastutab valitsuse eest. — L. J o h a n s o n, stp: Valitsus ei vastuta millegi eest.)

J u h a t a j a: Ma palun rahu!

A. S c h u l b a c h (tõer): Meie tööerakonna rühm praegusesse valitsusse minnes, on juba valitsuse töökava kokkuseadmisel deklareerinud, et tema omale üüriseaduse küsimuses vabad käed jätab. Ja sellesama meie seisukoha on meie esitaja Vabariigi Valitsusele teatanud ja on seal üüriseaduse kaotamise vastu olnud.

Seepärast tõrjun ka selle etteheite tagasi ja pean ütlema, et mingisuguseid vastolusid meie seisukohtades ei ole, vaid meie oleme niihästi valitsuses kui ka Riigikogus oma seisukohti avalikult deklareerinud.

Sekretäri kohale asub sekretär **A. Schulbach**.

H. M a r t i n s o n (stp, fakt. märk.): Mind sundis sõna võtma härra Schulbach'i ütetus, et sotsialistid olla tahtnud töötakistust teha. Mina ei saa tõesti aru, milles seisab meie töötakistus. Ega meie kõik ei või nii kõne- ja sõnaosavad olla kui härra Schulbach, kes nii kärmesti räägib. Mina ei saa nii kärmesti rääkida. Kui mul üks seletus rohkem aega võtab, — kas või kolm tundi, on ju Riigikogus inimesi olnud, kes palju kauem on rääkinud, ja õige asjalist veel. Mina ei pea oma seletuskõnet, mis hädasti tarvilik oli, sugugi töötakistuseks. Ja kes on siis meie rühma hulgast püüdnud õieti tööd takistada? Kõnelenud on meie hulgast ainult Gustavson, Martna, Oinas, mina, Sirro ja Pesur. See on alles vähe inimesi, ja kõik nad on rääkinud vaevalt pool tundi ehk tund. Ja kuidas tulevad siis

Riigikogus mõned liikmed sellele arvami-
sele, et see on töötakistus. Tõepoolest võ-
driti arusaamine. (V a h e l h ü ü d e d.) Mina
usun, et just teie, kes vahelhüüetega püüate
mind segada, teie teete küll töötakistust.
(N a e r.) Ma olin sunnitud ainult seepä-
rast sõna võtma, et Riigikogu liikmete hul-
gas eksiarvamist kaotada... (N a e r.) ...et
see ei olnud töötakistus, vaid harilik
asjalik läbirääkimine, sest tähtis asi
nõuab ka pikemat selgitamist. (N a e r.)
Seda ei saa üks, kaks, kolm põlveotsas
teha, nagu mõned ministrid seadusi val-
mis sepitsevad. (J. P i i s k a r, stp: Ehk
oleks tööerakond vastu olnud.) Muutke
ometi kord meelt ja saage aru. Mina ei
püüa üldse Riigikogu aega viita ja näete
— lõpetan ka nüüd jälle ruttu.

O. G u s t a v s o n (stp): Ma võtan sõna
õieti selleks, et teha paar faktilist õiendust
lugupeetud rkl. Schulbach'i väidete suhtes.
Lubatagu mulle hakata vastupidises järje-
korras, tagantpoolt ette poole, (P a r e -
m a l t p o o l t: Juudi moodi.) sest see
vastab rohkem Riigikogu enamuse praegu-
sele poliitilisele kursile.

Eel kõige, mis puutub tööerakonna ka-
hekordsesse poliitilisesse raamatupidamisse,
siis tegin ma oma eelmises kõnes järelduse,
välja minnes kindlaist tõsiasjust. Kõige-
pealt ei saa salata, et härra Riigivanemast
olenes see, kas üüriseadus tuleb kevadel
arutusele või mitte. On ju teada, et terve
rida seadusi seisab Riigivanema portfelligi,
ja et lugupeetud härra Riigivanem ei anna
neile käiku. Mida saame siit järeldada?
Mitte midagi muud kui seda, et kui härra
Riigivanem või tööerakond oleks üürisea-
duse vastu, siis oleks tööerakonnal ja lu-
gupeetud härra Riigivanemal täielik või-
malus olnud üüriseadust Riigikogu päeva-
korda mitte lasta. (M. J u h k a m, tõer:
Jälle üks oletus.) Härra Juhkam, on ini-
mesi, kes tervet ilma ainult oletustena võ-
tavad. Kui aga üüriseadus praegu Riigikogu
päevakorras, siis on see tunnistuseks, et
härra Riigivanem on pidanud üüriseaduse
kaotamist tarvilikuks. Härrad tööerakond-
lased, seletage, mida tahate, aga tõsiasi
jääb siiski tõsiasjaks. Teie võite endid ehk
trööstida vaid vana kõnekäänuga: seda hal-
vem tõsiasjadele.

Edasi küsimus sellest, kas hõlbustada
või takistada üüriseaduse arutamist Riigi-
kogus. Lugupeetud rkl. Schulbach ei salga
vist ka mitte, et on siiski väga tähtis küsi-
mus, millal tahetakse üüriseadust arutada.
Nüüd kevadisel istungjärgu lõpetamisel, kus
süled-seljad tööd täis, tundub veidi imeli-

kuna, et muidugi rohket tööd katsutakse veelgi kuhjata eelnõuga, millega kindlasti võiks oodata mitte ainult mõni kuu, vaid kindlasti mõni aastagi. Tahetakse justkui oma jonnid demonstreerimiseks veel viimasel, 12-dal tunnil üüriseaduse kaotamise seadus läbi suruda. Aga kui lugu nii on, siis ärgu pandagu pahaks, kui demonstratsioonile vastatakse demonstratsiooniga.

Mis puutub üüriseaduse kaotamise seaduse arutamisel peetud kõnedesse, siis ei salga tööerakond vist ka mitte, et enamik meie rühma poolt peetud kõnesid sugugi polnud mõeldud töötakistamiseks. Ei saa vist ükski tunnustada rkl. Oina kõnet, üht ta parimat kõnet Riigikogus, töötakistamise kõneks. Samuti ei saa öelda, et lugupeetud juhataja Martna oleks oma kõne pidanud töötakistamise eesmärgiga. (O. K a s k, tõer: Aga kuidas Teie kõnega oli?) Mis minu kõnesse puutub, siis tahtsingi just tähendada, et „Vaba Maa“ oma lugejaid peaks hindama natuke kõrgemini, kui ta seda tegi mu kõnest kirjutades. Ta serveeris oma lugejatele teate, et ma olevat oma töötakistuskõne lehelt maha lugenud. Ma arvan, et ükski inimene ei hakka valmis kirjutama kõnet, mis mõeldud töötakistuseks. Pealegi kestis mu kõne kõigest 25 minutit. Tähendab, ka kestuse suhtes ei anna see tahtliku töötakistuse mõõtu välja.

Edasi väitis lugupeetud rkl. Schulbach, et töötakistus ei sobivat demokraatia mõistega. Kui vaadelda demokraatia sünnimaad, Inglismaad, siis võime Inglismaa parlamendi ajaloost leida näiteid, kus töötakistused on kestnud kümnete päevade kaupa ja mõnigi eelnõu selle tagajärjel jäänud seaduseks saamata. Samuti tuletagem meelde Austria üüriseaduse arutamist Austria parlamendis, kus vastavas komisjonis üks sotsiaaldemokraatlik kõneleja üks kõneles 36 tundi järgimööda.

Ei saa öelda, et Austria ja Inglismaa ei oleks demokraatlikud maad. Selle tunnustuse peame neile jätma. Tähendab, on olukordi, kus demokraatlik kord ise eeldab ja lubab tarvitada peale muude parlamentlike võitlusevõtete ka töötakistamist, obstruktsiooni.

Kui rkl. Schulbach imestab, kuidas sotsialistid töötakistusega kui sarnasega saavad päri olla, ja siit järeldab, et sotsialistid töötakistust mitte eitades, on demokraatia vastased, siis on see ilmne eksitus. Et tööerakond ise ka alati ei eita töötakistust parlamentliku võitlusevõttena, selle tõenduseks tuletagem meelde üht juhust hilisemast minevikust. See oli lugupeetud

rkl. Teemandi viimase valitsuse ajal, kus samuti kui nüüd kevadise istungjärgu lõpul Vabariigi Valitsus esitas Riigikogule riigiteenijate haigusekindlustuse seaduse ja tahtis selle Riigikogust läbi pressida maksku mis maksab. Selle seaduseelnõuga nõudis Vabariigi Valitsus vabu käsi korraldada riigiteenijate haigusekindlustust oma heaksarvamise järgi. Aga kuidas käis selle seaduseelnõu käsi? Et selle eelnõu läbi viimist takistada, asus Riigikogu pahem tiib töötakistusele. Meie, sotsialistid, olime selle töötakistuse teostajad, aga tööerakondki ei keelanud meile tol korral oma toetust. Tööerakonnas oli selle töötakistuse üheks õhutajaks, tema moraalseks toeks, praegune lugupeetud Kohtu- ja sise-minister.

Ma tuletasin selle tõsiasja lähemast minevikust meelde vaid selleks, et tõestada, kuidas tööerakond ka ise on tunnustanud töötakistust abinõuna, mis peab tegema ühe või teise seaduseelnõu vastuvõtu võimatuks. (Sekretär A. S c h u l b a c h'i vahelhüüe.) See on täiesti subjektiivne suhtumine asjasse, kui kinnitada, et töötakistus on lubatud, kui põhiseadust tahetakse rikuda, aga teistel juhtumistel täiesti keelatud. (J. T e e m a n t, põl: Ei, teist viisi, kui tööerakond selle heaks kiidab, siis on see lubatud.) Härra Teemant, just seda ma tahtsin öelda. Moraal on antud korral see: kui tööerakond mõnel puhul töötakistust pooldab, siis on see ilus ja kena asi — muudkui müts peast maha selle ees. Aga kui mõni teine rühm tööerakonna heakskiiduta julgeb takistada tööd, siis tuleb tööerakonna lugupeetud moraalilugeja rkl. Schulbach ja väidab, et teised ei talita õieti, et see ei ole kooskõlas demokraatliku korraga ja et nad väärt ei ole, et parlamentliku korra päike üldse nende peale paistaks.

A. R e i (stp, fakt. märk.): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Lugupeetud rkl. härra Kask tegi siin vahelhüüde, milles tahtis mõista anda, nagu oleks sotsialistlik rühm sõjaseaduse pikendamise suhtes talitanud täiesti analoogiliselt sellele, kuidas üüriseadusega talitab tööerakonna rühm.

Loen oma kohuseks tähendatud asjakäiku seletada ja kinni nelutada, et siin mingisugust analoogiat ei ole.

Mis puutub sõjaseadusse, siis on meie rühm niihästi siis, kui mina valitsuse moodustamise oma peale võtsin, kui ka enne ja pärast olnud seisukohal, et meie riigis sõjaseadust tarvis ei ole. Valitsuse moodustamisel püüdsin mina ka teisi rühmi sel-

lele veendumusele viia, et väga hästi on võimalik meie riiki valitseda ilma sõjaseaduseta. Kahjuks ei läinud mul korda neid sellele veendumusele viia. Leppisime aga kokku teatud eelsammude suhtes, mis viiksid sõjaseaduse kaotamisele. Kuni nende eelsammude teostamiseni ei pidanud koalitsioonirühmad võimalikult sõjaseadust kaotada, ja seepärast pidi valitsus sõjaseadust pikendama. Seejuures oli sotsialistlik rühm, kes seisib valitsuse seljaga, selles küsimuses täiesti solidaarne oma esitajatega valitsuses. Meie ei talitanud mitte nii, et meie rühma liikmed valitsuses teevad midagi, aga rühm ei taha selle eest maa ees vastutust kanda, vaid peseb oma käed puhtaks ja hääletab valitsuse ettepanekute vastu. Mis valitsus otsustas, see oli koalitsiooni programmist tingitud, ja meie rühm hääletas kõige selle poolt selles mõttes, et see on koalitsiooni programmist tingitud. Meie ei talitanud nii, et meie ministrid teevad ühte, aga meie rühm tuleb ja ütleb, et meie ei saa sellega ühineda, hääletame selle vastu. (M. Juhkam, tõer: Hea, kui Teie siit peale selle seisukoha juurde jääte.)

A. Sirro (stp): Väga lugupeetud Riigikogu liikmed! Kui siin rkl. Schulbach'i poolt tehti etteheiteid, et olevat meie rühma poolt töötakistus ette võetud, siis ei pea see paika. Ma julgen öelda, kui vaatame Riigikogu koosseisu, et vähe on siin paremal pool Riigikogu liikmeid, kes tõesti tunneksid Tallinna väikekorterite elanike majanduslikku seisukorda. Vähe on neid, kes on astunud sammu üle nende inimeste uste, kelle huvid praegu siin kaalul on. Ma soovitan teile täna õhtul, kui see teil raske ei ole, astuge Kopli tänavale nr. 24 või 26 majja. Seal asub 8-ruutlalisel põrandapindalal korter, majapere mees küsib 3.000 senti selle korteri eest üüri. Lubage öelda, kui üks tööline, kellel 4 kuni 5 last perekonnas, ja ta ise kuskil vabrikus tööl käies 6.000 kuni 7.000 senti paremal juhusel palka saab, on sunnitud seda korterit üürima, siis olge nõnda lahked, siis andke ka retsept seaduse seletuskirjas juurde, kust peab inimene võtma selle raha, et maksta üüri selle majapere mehe soovi järele. Kui aga seda ei ole, siis ärge pahaks pange, kui tullakse siia ja kõneldakse ja tahetakse näidata, missugune on nende inimeste majanduslik olukord ja missugused viletsad on meie korteriolud Tallinnas. Mina juba eelmisel koosolekul ütlesin, et see küsimus ei ole niivõrt väikene, kui teie ette kujutate. Siin on 1/12-

dikku Eesti kodanikke puutuv eluline küsimus praegu arutusel, siis pean ütleva, et ei ole tahetud mingisugust töötakistust teha. Kui keegi ei oska akadeemiliselt kõnelda, kui keegi ei ole ülikoolis käinud, ja kui kõikidel ei ole ülikoolidiplomit taskus, siis ei saa seda ette heita. Pidage meeles, kui siitsamast kõnetoolilt on tehtud kõiksuguseid etteheiteid mitmete kõnelejate poolt, et see osa, keda nimetatakse töölisteks, ei ole küllalt riigitruu, ei austa meie seadusi j. n. e., siis ärge unustage, nendele inimestele tuleb anda ka võimalused elamiseks. Nüüd suvel on tööta inimesi, aga mis tuleb siis, kui talv läheneb, siis on tööta inimesi veel rohkem, nemad ei ole jõudnud suvel midagi teenida, talvel tööd ka ei leia ja — üüriseadus kaotatakse. Majapere mehed nõuavad siis üüri niipalju, kui nad seda ise heaks arvavad. Kui aga üürilisel pole, millest seda nõutud summat maksta, siis tulevad need lõppude-lõpuks uulitsale tõsta. Mis ütlevad siis need inimesed?! Kas nende seas ei teki riigitüdimus? Kui need inimesed on nurinat tõstnud, siis öeldakse, et nad olevat kommunistid, nad tahavad Eesti riiki hävitada. Aga ärge unustage, hävitajad on need inimesed, kes võimatuid elamistingimusi loovad riigikodanikkudele, ja nemad on süüdi riigi põhialuste õhnestamises. Iga rahvasaadik peab võtma arvesse seda, et kui siin üüriseaduse kaotamise seaduse seletuskirjas on öeldud, et tahetakse ühe osa inimeste peale suuri kormatusi panna selleks, et teistele kätte saada mõnusus, siis just siin on tegemist praegu sellega, et üüriseadus puudutab vaevalt paarituhandet majaomanikku, ja ei puudutagi tõesti nii, et sunniks majaomanikke karjatama, nüüd aga tahetakse siis 100.000 elaniku majanduslikku olukorda halvendada selle paarituhande majaomaniku meeleheaks. Praegu, kui teie vaatate Koplis Vene-Balti tehase maju, seal, tõsi küll, ei ole kõrge see üür, kuna siiski iga kuu viiakse panka raha nendest majade üürist kreditoride arvele, aga ei ole sellega maju kohendatud. Inimesed ise olid need, kes korterid elamuteks loonud. Ja kui nüüd üüriseadus kaotatakse, siis oodatakse silmapilku, mil võimalik oleks üüri juurde kruvida. Kui 1921. ja 1922. a. Koplis Vene-Balti tehase majad tühjad olid, siis need vaesed töölised omal kulul oma kätega ehitasid majad niikaugele, et need kui varandus alles jäid. Kui nad ei oleks seda mitte teinud, siis ei oleks tolelaegne pere mees ka selle eest hoolitsenud, majad oleksid lagunenud ja Tallinn oleks olnud palju halvemas seisukorras kui

praegu korteriküsimuses. Kui räägitakse, et uutes majades on korterid tühjad, siis keegi ei eita seda, aga on küsimus, kas võib kehvem inimene uutes majades omale üürida korterit. Väga lugupeetud Riigikogu liikmed, lubage küsida, kuipalju võite teie siis oma Riigikogu liikme palgast ja sellest sissetulekust, mis üldse Riigikogust saate, maksta korteri eest? Kas võite maksta 12 tuhat 3—4-toalise korteri eest, mis praegu uutes majades nõutakse? Ei või. Teie sissetulek ei võimalda seda. Ainult neil, kellel on sissetulekut veel teistest kohtadest peale Riigikogu, on see võimalik, aga neil inimestel, kes töötavad Balti puuvilla-, Luther'i ja tselluloosivabrikus, ei ole see võimalik. Nende inimeste keskmine teenistus kuu kohta on vaevalt 50 krooni, ja kui teie tahate niisuguse koorma neile peale panna, mis nad küüru vajutab, siis on see suur ülekohus, ja Riigikogu ei tohi niisugust sammu teha.

Kui siin tehakse ettepanek, et seaduseelnõu tuleks anda erikomisjoni, kus seda igakülgselt kaalutaks, siis pean ütleva, et kui tahetakse seaduseelnõu põhjalikult läbi töötada, siis on tarvis saata komisjon Tallinna kortereid vaatama. Kui ta seda teinud, siis vast saab ta selge pildi ning tuleb samasse kõnetooli ja ütleb, et ei ole veel aeg selleks, et üüriseadust kaotada.

O. Kask (töer): Austatud Riigikogu liikmed! Tahtsin mõne sõnaga puudutada seda küsimust, mis sotsialistide poolt sihilikult üles tõstetud, et õieti aru saada sellest, mis minu rühmakaaslane härra Schulbach ette tõi. Meie oleme selle küsimuse arutamise algul oma seisukohad avaldanud oma rühma esindaja kaudu. On päeval selge, et meie ei tarvita valitsuses olles vastuabinõusid, kui meie oma tahtmist ei saa läbi viia, ja kui tekib mõni küsimus, mille enamus teisiti otsustab, siis ei hakka meie sotsialistide rõõmuks kriisi tegema. Kui valitsus on loodud koalitsiooni alusel, siis peab püüdma küsimustes kokkuleppele, kusjuures tööerakond siiski algusest peale on kaitsnud oma seisukohti, ning kaitseb neid ka edaspidi. Kui aga enamusega valitsuses küsimus otsustatakse, siis tuleb see ettepanek ka esitada. Võin otsekohe öelda, et meie keskel on nii mõnigi, kes üüriseaduse kaotamise poolt, aga meie ei võta seda küsimust nii traagiliselt. (O. Gustavson, stp: On neid ka, kes vastu on.) Mina isiklikult olen üüriseaduse vastu, aga ma ei hääleta vastu.

Üüriseadus on praegu väga akuutne ja

terav küsimus Tallinnas ja leian, et tööerakond peab üüriseaduse kaotamise vastu olema. Kuid mina ei ole Tallinna rahvasaadik, vaid provintsist ja olen neid olukordi näinud, mis kohtadel üüriseaduse kaotamise järele olid. (Pahemalt poolt: Igal provintsil ise arvamine.) Rahvasaadikul on oma südametunnistus ja oma arvamine, ja minu arvates erakond ei pea kunagi olema sarnane ebajumal, mis sunnib südametunnistust enda järele painutama. (O. Gustavson'i, stp vahelühie.)

Kui enamusega tehakse otsus, siis tuleb seda täita. Arvan, et meie erakonda kuuluv praegune härra Riigivanem on täiesti vastutav selle eest, kui ta üüriseaduse kaotamise nõudmise Riigikogule esitas, kuigi ta üüriseaduse kaotamist Tallinnas ei pooldaks.

Tahaksin veel teist asja puudutada. Sotsialistidel, kes praegu selle küsimuse nii teravaks ajavad, on nende seisukoht selge, nad püüavad Tallinnas puhtpoliitilist profiiti lüüa ja näitavad, kuidas nad kaitsevad nende inimeste huvisid, kes selle läbi raskustesse võiksid sattuda. (L. Johnson, stp: Ei, meie tahtsime teid võita.) Siin on öeldud, et kümned tuhanded satuvad raskustesse.

Kui üüriseadus kaotada, siis on seda kõige parem kaotada suvel, sest siis on kõige kergem üle saada raskustest, mis üürnikkude ja majaomanikkude vahel tekivad. Ei usu sugugi, et ligi 100.000 elanikku korteritest välja tõstetakse. Ka praegu on üürnikkude ja majaomanikkude vahel vaba kokkuleppe vahekorrad. Ja igatahes ei jää need korterid tühjaks, vaid tuleb ümberkolimisi ja ümberpaigutamisi. Praegu ei ole igatahes meie rühm oma enamuses soovitavaks pidanud, et üüriseadus Tallinnas kaotatakse. Ta ei ole seda enne pidanud soovitavaks, ega pea ka praegu. Aga ma küsiksin: mis siis õieti lahti on? Siin tuuakse ette pikki kõnesid Rootsist ja teistest riikidest, kui head ja ilusad seal korteriolud on j. n. e. Aga kuidas on sotsialistid meie ehitusepoliitikat teostanud? Kas meil on ehitatud omavalitsuste poolt tööliste kortereid? Kas neis suurtes majades, mis riigilaenuga ehitatud, ja kus kolme- kuni viiealised korterid, kas seal elavad töölistel? Tallinna ehituseosakond on olnud sotsialistide juhtida, ja teie oleksite võinud mõjuda, et oleks tööliste kortereid ehitatud. Kuid siin tahetakse kergel käel poliitikat teha. (Vahelühüüded.) Minul on võimalus olnud jälgida omavalitsuste tegevust ka teistes linnades. Ja mul

on võimalus olnud ka teistes Euroopa riikides tähele panna, kuidas tööliste kortereid ehitatakse. Siin toodi ette, et igalpool mujal riikides on niisugustes korterites vannituba, kuid kas saab siis meie tööline nii kallist korterit pidada. See ei vasta tema sissetulekule. On ju õigus, et korteriküsimus on väga väärtuslik ja tähtis küsimus, kuid kortereid ei saa ainult riik omal jõul ehitada, siin peab erakapital appi tulema. Kuid erakapital ei tule sellepärast, et protsent on väike. Sotsialistid on kümme aastat omavalitsuste tegevusest osa võtnud, aga öelge mulle, kus on niisuguseid kortereid ehitatud, nagu teie ette toote. (L. J o h a n s o n, stp: Küsi Uesson'ilt! Kui seal oleks teine mees olnud, siis oleks kortereid küllalt.) Ma palun mitte ägedaks minna. Härra Uesson on linnavalitsuse juht. Kuid Teie teate, kuidas moodustatakse meie linnavalitsused, kuidas jaotatakse kohad, ja ehituseosakond on alati olnud teie käes. (L. J o h a n s o n, stp: Ega ehituseosakonnal ei ole oma rahapada!) See osakond on igatahes olnud väga kaua aega teie käes, seda ei maksa maha salata. Mina ei tee etteheiteid. (L. J o h a n s o n, stp: Kelle käes on majanduseosakond, kelle käes on rahaosakond, kõik on Uesson'i käes.) Ei ole, Teie eksite. (J. P i i s k a r, stp: Ehituseosakonna eelarvet kärbiti 110.000.000 võrra.) Mida Teie sellega siis veenda tahate, mina seda aru ei saa. (E. J o o n a s, stp: Seda, et süüdi on Uesson.) Mina ei saa aru sellest, sest Uesson ei juhi rahaosakonda. (J. P i i s k a r, stp: Aga Pärnus juhite Teie kõiki!) Väikeses linnas on see paratamata nähtus. Seal ei ole niipalju linnanõunikke, et iga osakonna peale üks läheks. Teie, härra Piiskar, olete ka revisjonikomisjoni liige, ma usun, et Teie teate neid asju. Ja Teil pole õigust öelda, et seal on tõmmatud maha. Teie, kui revisjonikomisjoni esimees, peate teadma, et esimehe kohus on selle eest hoolitseda, et linna majandus ja rahandus tasakaalus oleksid. (J. P i i s k a r, stp naerab.) Kas Teie arvate, et see kerge on, neid tasakaalus pidada. Iga osakond võib ei tea kuipalju ette küsida. Seal tuleb hoolekande osakond ja küsib... (L. J o h a n s o n, stp: Ravaraja oli seal kolm aastat, ja Piiskar on kolmandat nädalat, kas Teie tahate, et Piiskar kolme nädalaga selle tasakaalu viib, mis Paimal'i ja Ravaraja poolt enne tehtud.) Ma ei ole ütelnud, et ta peaks viima tasakaalu, aga et revisjonikomisjoni esimees võib naerda laia suuga, kuidas meil rahanduse asju aetakse, seda iseloomulikku juhtumist tahan

ma kinni naelutada. Igatahes igalpool peab majandus ja rahandus tasakaalu viidud saama. (L. J o h a n s o n, stp: Pandimaja läheb ka tasakaalu. Kus aga tööerakond sees, kõik need lähevad tasakaalu.) Teie olete niipalju rääkinud, lubage, et mina ka viis minutit räägin. Mina tean, et minu ülesastumine teile ei meeldi, aga mina ei lase ühte sotsialisti ennast ära hirmutada. Mina arvan, et see on Eesti riigis üks üleminev nähtus. Aga mul on põhimõte, et kui sa sotsialistile pihta annad, siis ta on mõni aeg vait. Mina ei karda teid, ja kui ma räägin, siis ainult viis minutit teie tunnipikkuste kõnede peale.

Auväärt rkl. Re'i tõi võrdluseks ette, et ei ole analoogiat. Mõnel juhtumisel muidugi ei ole täpset analoogiat. (A. S c h u l b a c h, töer: On küll analoogia.) Vahel ei ole täpset analoogiat ühes asjas, aga üldse on siin selge analoogia. Ei ole aga sugugi tähtis küsimus, kas on tegemist täpse analoogiaga või mitte, aga see, kuipalju on meil öeldud, et meie teeksimise seda, aga meie ei taha, kuigi Riigivanem on eesotsas, meie oleme vähemuses, meie ei saa seda teha. (A. R e i, stp: Siis oli nii, et mida meie valitsuses tegime, seda tegi rühm kaasa.) Mina saan väga hästi aru, et sotsialistidel ei ole kerge, kui nemad kodanikkude rühmadega ühes koalitsiooni teevad. On palju asju, mis peab alla neelama. Tulevikus, kui teie koalitsiooni teete veel suurema hüppega, siis on paljugi asju, milles teie kokku ei saa. Võib-olla oleks kõige õnnelikum valitseda siis terve aasta, kui valitsus ei anna ühtki seadust. (Hulgalised v a h e l h ü ü d e d.) Võib-olla see on kasuks. See ei olene üksinda teie soovist, see oleneb ka teiste soovist. Ma loen lehti, teie pakute ennast... (V a h e l h ü ü d e d. — O. G u s t a v s o n, stp: Kas olite Keila-Joal ka?) Kui juba kord väike vastamine, siis olgu. Olge lahke, härra Gustavson — teie kõne ei olnud muidugi töötakistamiseks, vaid see oli valmis kirjutatud kõne, aga oma sisuga ei olnud see kõne Riigikogule vääriline. (V a h e l h ü ü e pahemalt poolt: Aga mis Teie kõne on?) Mina lihtsalt vastan. Kujutage ette, kui tuuakse ette mõni Mos Kiito joonealune pampflett, kus Riigivanemale inetult kallale tungitakse ja mõnitatakse! Minul muidugi ei ole tarvis sellele vastata, minul ei ole sellest külm ega soe, mida Teie, härra Gustavson, arvate. (J. P i i s k a r, stp: See ei ole enam parlamentlik kõne, mis Teie nüüd peate, et Teie ilma faktideta inimestele niisuguseid sõgedusi näkku heidate!) Kuidas nii? Härra Piiskar, ärge

minge ägedaks. Ma kuulasin väga rahulikult härra Gustavson'i ja kahjuks trükkis selle kõne ka „Postimees“. (L. Johnson, stp: Hea kõne, sellepärast trükkis!) Seal on teised motiivid, mispärast „Postimees“ selle kõne ära trükkis, aga kui Teie, härra Gustavson, seda kõnet tagantjärele loete... (Vahel hüüded.)

Juhataja (koputab haamriga): Kõneleja, leian, et kaldute kõrvale üüriseadusest.

O. Kask (töer): Mul ei ole lõpuks muud tarvis öelda ja ma arvan, et see küsimus võib hääletamisele minna ja siis selgub, kuidas rahvaesindus oma tahtmist avaldab.

O. Gustavson (stp): Muidugi on täitsa maitse asi, kuidas keegi üht või teist kõnet hindab. Seepärast lubatagu ka mul oma isikliku maitse seisukohalt hinnata härra Kaske kui kõnemeest. Mul on päris südamest kahju härra Kasest. Kui hinnata välimuse järgi, siis teeb rkl. Kask päris targa ja aruka mehe mulje. Aga kuulates ta esinemisi, võib kõike muud konstateerida, ainult mitte seda, et need oleksid targad ja riigimehelikud. Ta esinemised on isegi alla provintsi linnapea tasapinda.

A. Oinas (stp): Lugupeetud Riigikogu liikmed! (Kohtu- ja siseminister A. Anderkopp: Küttematerjali peab olema jaanipäevaks. — L. Johnson, stp: Enne-jaanipäevane elevus!) Sotsialistliku rühma poolt olen esitanud järgmise ettepaneku,

üüriseaduse kaotamise seaduseelnõu anda korteriseaduse erikomisjoni, millisele komisjonile teha ülesandeks kaaluda seaduseelnõu ühenduses korterikitsikuse lahendamise võimaluste ja kavadega. Erikomisjoni valimisel võtta jagajaks kümme.

Selle ettepaneku põhjenduseks on mul au järgmist Riigikogule teatada. Korterikitsikus Tallinnas väikekorterite suhtes on äärmiselt terav. See on ümberlukkamatu tõsiasi. Korterikitsikuse lahendamine Tallinnas või mõnes teises Eesti linnas on üheks tähtsamaks sotsiaalseks ülesandeks. Ei oleks seepärast õige ega kuidagi lubatav likvideerida üüriseadust ilma, et ei oleks selgitatud võimalusi ja väljavaateid ning kavasad korterikitsikuse lahendamise kohta.

Teistes kultuurimaades, kus korterikitsikus ei olegi nii terav kui Tallinnas, on rahvaesindused kõikjal suurt huvi tundnud korteriküsimuse, kui ühe tähtsama sotsi-

aalse probleemi vastu. On tegutsenud parlamendi erikomisjonid, rahvaesindused on vastu võtnud üksikasjalikke eelnõusid ja kavasad korterikitsikuse lahendamisel ja väikekorterite üürnikkude kaitseks.

Kaaludes üüriseaduse kaotamise küsimust, tuleks Riigikogul võtta läbivaatamisele korteriküsimus laiemas ulatuses, nimelt kaaluda üürnikkude kaitsmise võimalusi ja vajadusi ühenduses korterikitsikuse lahendamise väljavaadete ja võimalustega. Sellest küljest ei ole üldkomisjon asja käsitanud tarviliku põhalikkusega.

Erikorteriseaduse komisjon on seepärast soovitatav, et võiks temasse valida just korteriküsimuses kompetentseid Riigikogu liikmeid ja muu seas ka majanduserühma esindajat.

Elu on Tallinnas täiesti kohanenud üüriseaduse olemasoluga väikekorterite suhtes. Üüriseaduse kaotamise küsimus ei ole seepärast kuidagi mitte mingi just päevapealt lahendamist nõudev asi, mida tuleks Riigikogus kiires korras kaalumata ja küsimusse süvenemata läbi raiuda.

Kõigil neil põhjustel loodan, et Riigikogu meie rühma poolt esitatud ettepaneku vastu võtab.

Mis puutub tööerakonna esindajate esinemisse, siis võin küll ainult lisaks neile seletustele, mis minu rühma seltsimeeste poolt öeldud, seda tähendada, et nähtavasti on mingisugune põhjus tööerakonna täna erilisel ärritusse viinud.

Mis puutub härra Schulbach'i seletusse demokraatiast, siis ei vääri see mingisugust arvustust. Kui härra Schulbach tunneks paremini Lääne-Euroopa parlamentide ajalugu, siis ei oleks ta sellaste pealiskaudsete väidetega siin esinenud. Lääne riigid, demokraatlikud parlamendid tunnustavad töötakistust, kui vähemuse enesekaitseavaldust, — loomulik, et töötakistusel teatud piirid on.

Mis puutub demokraatiasse, siis demokraatia ei võta ära õigust vähemusel parlamendis võidelda oma huvide eest, kuid loomulikult neis piirides, mis parlamendi kodukord võimaldab. Kui sotsialistlik rühm on seni takistanud üüriseaduse kaotamise otsustamist, õieti ei ole suuremat töötakistust olnud, siis on selleks küllalt põhjusi olnud. Meie arvates ei ole üüriseaduse kaotamise küsimus nii selge ja kiiret otsust vajav asi, et peaks olema põhjust Riigikogul kiires korras seda ära otsustada. Küsimus on seda väärt, et tarvilikku tähelepanu temale köita ja ära kasutada neid võimalusi, mis parlament annab vähemusele selles, et oma seisukohti kaitseda.

Mis puutub härra Kase esinemisse, siis pean imestama, kuidas härra Kask kui linnapea julgeb üldse niisuguste mõtetega esineda, nagu ehitusekomisjoni juhatajast oleneks täiesti see, kuidas ühes või teises linnas korteriküsimust lahendatakse või riigi laenusummasid kasutatakse. Härra Kask peaks teadma, et neis asjus on linnavolikogu otsustaja, mitte aga ükski ehituseosakonna juhataja. Linnavolikogu võtab vastu teatava korra, kuidas ehituselaenu välja anda, ja teisi omavalitsuse summasid korterite ehitamiseks tarvitada. Kui Teie, härra Kask, leiate, et meie rühm ei ole kõike, mis tarvis, teinud korterikriisi lahendamiseks, eriti tööliskorterite ehitamiseks, siis oleks Teil ju võimalik olnud paremat teha. Meie ei ole aga näinud, et teie oleksite selles asjas midagi paremat korda saanud. Kui nii, siis ärge tulge nii kergelt teistele ette heitma, et nad küllalt palju ei ole teinud.

J. Masing (mo): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Mina vaidlen rkl. Oina ettepaneku vastu nimelt järgmistel põhjustel:

Üüriseaduse küsimus on meil juba umbes sama vana, kui meie seaduseandlik kogu. Selle küsimuse üle on lõpmata palju räägitud. Teda on arutatud, teda on kaalutud, tema kohta on kogutud kõiksuguseid andmeid küll sisemaalt, küll välismaalt. Peab ütleva, praegu üüriseadust selle sõna tõsisel mõttes Eestis ei ole; tema kaotati 1927. a. üle riigi, jättes ainult maksma Tallinnas väikemajaomanikkude korterite peale. Teda on kaalutud viimasel ajal üldkomisjonis, Vabariigi Valitsus pooldab seaduse kaotamist, aru saades, et sundmajandusega ei saa korteriolusid parandada. Seda näitab kõige paremini 10-aastane üüriseaduse juubel, mille järeldukel meie kuuleme, et korteriolud Tallinnas aina olevat halvenenud. Enne üüriseadust sarnast juttu korteriolude kohta kuulda ei olnud, sellepärast arvan, et igasugune erikomisjoni moodustamine osutub siin täiesti ülearu-seks.

Aruandja M. Pung (lõpusõna): Ausatud Riigikogu liikmed! Üldkomisjoni aruandjana on mul siin võimalus puudutada arusaadavalt ainult neid väiteid, mis üüriseaduse kaotamise seaduseelnõu enese kohta käivad. Loomulikult ei puuduta mina üldpoliitilisi vaieldusi sugugi ega isiklikke märkusi, vaid peatun ainult neis piirides, mis üüriseadust puudutavad.

Mina pean otsekohe alguses tähendama, et ükski nendest kõnelejatest, kes siin

pikalt ja laialt seda küsimust on käsitanud, ei ole neid väiteid ja neid põhjendusi mitte käsitanud, mis oma ettekandes olen avaldanud. Mina ütlesin seda, et praegumaksev üüriseadus on ülekohtune nii majapereemeste suhtes kui see on ülekohtune üürnikkude suhtes: Seda väidet ei ole ükski kõnelejatest puudutanud ja see põhjendus jääb täiesti püsima. (O. Gustavson, stp: Puudutati küll.) Ei ole keegi puudutanud.

Mis puutub nüüd korteriküsimusse enesesse, siis mina palun väga auväärt Riigikogu liikmeid kahte asja lahus hoida: Üks küsimus on see, kuivõrt viletsad on meie Tallinna korterid, teine küsimus, kuivõrt on meil korterikriis olemas. Need on kaks isesugust asja ja neid asju teineteisega ei ole absoluutselt võimalik ega kohane segada, kuna kõik enamjagu kõnelejatest need kaks küsimust teineteisega segi on ajanud ja sellepärast tekkis mulje, et need on ühenduses. Mina kinnitan seda ja üldkomisjonis oli see kõne all, et need ei ole asjad, mis teineteisega ühenduses on. Kui härra Martna on sagedasti toonitanud, mille kohta on koguni isesugused karikatuurid ilmunud, et meil korteriolud viletsad on, siis on see tõesti sissetungimine lahtistest ustest. Ma ei ole kuskil koosolekutel, ei ole kuskil ajalehtedes ega kuskil mujal leidnud avaldust selle kohta, et meil on head korterid. Meie kõik kinnitame, et meie korteriolud Tallinnas on tõesti viletsad. Aga siin on teine küsimus see, kas meil on korterikriis olemas. Ma pean siin ühinema rkl. härra Oina arvamisega, et korterikriis isenesest on psühholoogiline nähe, nagu ütles härra Oinas. See on õige. Ei ole ühtegi kindlat mõõdupuud ei meie juures ega välismaal, mis selgeks oleks teinud, millal on korterikriis olemas, sellepärast et inimeste, seltskonna, nõudmised on väga mitmesugused korterite suhtes. Meie ei või öelda, et korterikriis oleks üks ja sama Ameerikas või Hiinamaal. Need on kaks isesugust asja, kummalgi maal on isesugused mõisted korterikriisi kohta. Ja kui nüüd öeldakse, et meil puudub Tallinnas nii- ja niipalju kortereid, ja et seda korterikriisi lahendada, siis ma ütlen, et ei ole ka selle küsimuse otsustamiseks mingisugust mõõdupuud. Kui näiteks 3½ inimest tuleks korteri peale, siis ei jätkuks neist korteritest, mis praegu on. Kui aga meie ütleva, et ühes toas ei tohi olla 3½ inimest, vaid võib olla ainult 2 hinge, siis on meil korterikriisi mõiste käes j. n. e. Mida suuremad nõudmised meie üles seame, seda rohkem loomulikult on meil selle

juures tubasid ja korterisi tarvis. See on kriisi mõiste, ta on relatiivne mõiste, ja absoluutselt seda üldse otsustada ei saa. (E. Joonas, stp: Aga mis ütleb tervishoid?) Mis tervishoiu-küsimusse puutub, siis on loomulikult väga hea, kui inimesel oleks tarvitada üks või isegi kaks kuni kolm tuba.

Kui tahetakse korteriolusid parandada, siis ei ole võimalik nii asja korraldada, et üks teatav kiht peab kõiki neid raskusi oma õlgadel kandma, see on majaomanikud. Selleks ei ole mingit alust ega õigust, et üks osa elanikkusid peaks kõik raskuse kandma. Kui sarnast küsimust lahendada tahetakse, siis peab seltskond selleks appi tulema. Aga ma tähendan veel rohkem, ei aita siin mingisugused nutulaulud, et meil korteriolud viletsad ja korteritest suur puudus — meie teame kõik, et korterid hiilgavas seisukorras ei ole — vaid ainus abinõu on, et meie katsume seltskonna majanduslikku seisukorda parandada. Meie ei või korteriolude parandamiseks jumal teab mis laene teha, sest laened peavad ju tasuta saama.

Siin on tähelepanu juhitud selle peale, et välismaal, nõndanimetatud Lääne demokraatias on see asi hoopis paremini korraldatud ja et sealt võiksime meiega eeskujuga võtta. Tahaksin tähendada, et Lääne demokraatia on mitmesugune; ühes kohas on ta väga kuri, teises kohas aga liberaalne. Kui meie tahaksime seda Lääne demokraatia seisukorda soovitada meie majaomanikkudele, siis ütlen, ükski majaomanik ei oleks selle vastu. Rkl. Oina seletuse õiendamiseks tahaksin öelda, et meie kinnisvara omanikud on selles suhtes hoopis isesuguses seisukorras. Välismaal, muidugi Lääne demokraatia riikides, on maksev väga lihtne ja vali kord üürnikkude suhtes. Kui seal üürnik laseb maksutähtaja mööda, siis on ta sunnitud päeva jooksul korterist välja minema. Seal tehakse seda väga lihtsalt, sest seal ei ole tarvis, nii nagu meil kohtusse minna, vaid antakse politseile nõue üürnikku välja tõsta, ja see sünnib. Aga meil tuleb majaomanikul käia kuude ja aastate viisi kohtus, kui ta tahab lahti saada üürnikust, kes üüri ära ei tasu. Meie juures on palju liberaalsem kord kui Lääne demokraatias.

Mis puutub sellesse, et Lääne demokraatias olevat nõrkade rahvakihtide kaitse arenenud ja et ülepea seisvat ajalooline tendents selles, et nõrku kihte sotsiaalseaduste läbi kaitsta, siis tahan öelda, et korter kui niisugune ei käi selle mõiste alla,

mida härra rkl. Oinas tahtis tõendada. Tahan öelda, et reaalväärtuste korraldamine sünnib veel praegugi Rooma seaduste järel. Töövoime korraldus on aga teine asi, seal on töökaitse seadused suuresti arenenud. Sellest küljest ei ole meie maha jäänud, vaid oleme samas kõrguses, nagu kõik teised Lääne demokraatia riigid.

Mis puutub Austria korraldusse, mida soovitati mitmelt poolt, siis tahan nimetada, et Viini finantsdiktaator Breitner on maksma pannud korralduse, missugust meil maksma ei või panna. Seal olevat asja-toimetus lihtne ja geniaalne, kuid ütlen, et kõik lihtne ei ole geniaalne. Seal võetakse majaomanikkudelt tulud ja ehitatakse maju, ning majaomanik sai kõigest 1% sellest, mida ta enne sõda sai. Ta sai aastast niipalju üüri, et võis sellega 1 ruutmeeter välisseina värvida. Asjaolu on niisugune, et niikaua, kui meil niisugused erakorralised seadused, nagu üüriseadus, maksvad, ja nagu siin mitme kõneleja poolt veel tähendati, et selle seaduse kaitsest, praegumaksvast seadusest on veel vähe ja kui toodi ette Austria olusid, siis on täiesti loomulik, et meie kinnisvarade omanikkude hulgas kartust tekitab see mõte, et veel suuremad kitsendavad määrused maksma pannakse. Need määrused ei võimalda meil mingisugusel kombel korterikriisi lahendada.

Üldkomisjonis, kus see seadus arutamisel oli, ei leitud tarvilikuks liiga pikalt selle seaduse juures peatuda. Igatahes näib selge olema, et mingisugust hädaohtu ei ole, kui üüriseadus kaotatakse. Muidugi üksikuid andmeid ei toodud ette selle kohta, kuid praktilise inimese seisukohalt välja minnes näeme, et mingisugust tungivat tarvidust ei ole selle kaitse järele, vaid võib vaba tegevuse sellel alal võimaldada. Üldkomisjoni nimel teen ettepaneku, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Sekretäri kohale asub sekretäri teine abi **O. Gustavson**.

Juhataja: Riigikogu kodukorra § 83. kohaselt nõutakse rkl. Oina ettepaneku kinnist hääletamist. (Hääletatakse kinniselt.) Poolt on 31 häält, vastu — 38 häält, erapooletuid — 3, ettepanek on tagasi lükatud.

(Hääletatakse.) Rkl. Jõeääre ettepaneku poolt on 26 häält, vastu — 39 häält, ettepanek on tagasi lükatud.

(Hääletatakse.) Seaduseelnõu on I lugemisel vastu võetud 38 häälega 30 hääle vastu.

(Hüüded: Lõpetada!) On ettepanek, lõpetada koosolek.

(Hääletatakse.) Ettepanek on vastu võetud. Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 21.14 min.

Õige.

Kinnitan.

Koosoleku sekretärid (allkirjad).

Koosoleku juhataja (allkiri).